

tv-15 naš TOVARIS

Št. 36
22. septembra 1988
Leto XXVI

Glasilo borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Lepota in radost sveta, zbrani v Seulu

Vsi pogledi so v teh dneh zartiti tja. Tudi naša pozornost se je, vsaj deloma in začasno, od vseh vrst zamotanih jugoslovanskih problemov, ki vzbujajo skrb in sejejo nemir, preselila

tja, k simboliki vedrine, barv, ognja in zvokov.

Ob vsem, kar nam prinaša ta olimpijski ogenj, pa seveda ne moremo pozabiti, da živimo v orkanu velike negotovosti. Ta hip ne vemo, kam se bodo zasukala jadra naše prihodnosti. Na skupni ladji, od katere smo si obetali mirno plovbo, smo dočakali vihar, mnoge čeri in celo nevarnost potopitve.

In vendar ostajamo, ob vsem

trpkem priokusu grozečih nevarnosti, trdno prepričani, da se hočemo in moramo iztrgati krču, ki nas vleče vse globlje v vrtnec izločenosti z odra sveta ter si – prav to jesen, ki bo odločilna – izbojevati nove zgodovinske razvojne, nacionalne, civilizacijske in kulturne perspektive.

Svit prižganega olimpijskega ognja nam je pri tem v spodbudo.

pa podpirate šiptarsko kontrarevolucijo.«

Pisma pobratenim Slovincem

Iz raznih krajev Srbije so začela prihajati pisma v pobratene slovenske občine – iz Svetozareva, denimo, v Slovensko Bistrico. Sporočajo, da jih je sklep, da v Sloveniji mitingov ne bo, močno prizadel. »Ali ste pozabili na srbsko gostoljubje 1941?« sprašujejo. In dodajajo: »Prepričani smo, da velikanska večina Slovencev ne misli enako kot uradni forum, RK SZDL na čelu s Smoletom, ki je najboljši zaskrbljen za položaj Albancev v Jugoslaviji.« V tej zvezi pribijajo: »Srbski narod in njegovo vodstvo nimata več časa čakati, da bodo posamezni republiški in pokrajinski funkcionarji-prekupčevalci sklenili svoje pogodbe...«

Naš odgovor

»Vsi, ki smo na odgovornih funkcijah, smo v teh parolah prikazani kot barabe, da smo povezani z albansko iredento in da smo krivi, da se stanje na Kosovu ni spremenilo« – so besede Jožeta Smoleta na pogovoru s kranjskimi komunisti. »...Ali se vodstvo Srbije zaveda, kam pelje razširitev takih napadov na vse vodstvene

gajanci na Kosovu je skrajno neokusna.«

In Milan Kučan na proslavi ob obletnici dokončanja avtomobilske ceste Ljubljana–Zagreb:

»Namesto zavezništva in solidarnosti izzivajo ponavljanja take vrste zborovanj, še posebej, če se vsiljujejo sredinam, ki si jih ne želijo, strah in odpor. Razlikovanje je glede tega več kot potrebno! Nacionalistični ekspanzionizem, ki narode razdvaja in ogroža, ki nosi v sebi za trdnost in obstoj večnacionalne demokratične skupnosti nevaren nacionalističen naboj, ni ne nacionalen in ne demokratičen. Tisti, ki pozivajo k orožju in k drugi sili, naj razmislijo, kaj ostane, ko se razkadi ta dim in vonj po smodniku. O tem obstojijo pri nas in v svetu tragične izkušnje. Odgovornost pa je v javno pokazani zavesti, da to ni nadomestilo za neobstoječe socialne in razvojne vsebine, ki posamezniku in narodu dajejo več svobode in enakopravnosti v delu in ustvarjanju, več materialne in duhovne blaginje, več demokracije v javnem in političnem življenju, skratka več socializma.«

V pričakovanju temeljitega razčiščenja

Po vsem, kar se dogaja v politično razžarjenem in razrvanem

jugoslovanskem prostoru, si zdaj končno vsi obetamo odločilno zarezo od bližnje 17. seje CK ZKJ.

Prepričani smo, da ji bo ton dajala misel, ki jo je pred novimi slušatelji politične šole v Kumrovcu izrekel Stipe Šušvar, predsednik jugoslovanskega partijskega predsedstva:

»Vsa Jugoslavija razume težave Srbov in Črnogorcev in drugih na Kosovu in sočustvuje z njimi, vendar so ljudje zaskrbljeni zaradi vztrajajočih, kot so »Dajte nam orožje«, »Hočemo maščevanje!« »Ubili, zaklali bomo vsakega, ki ni z nami!« »Smrt Albancem!« in podobno. Taka gesla zbujejo strah v ljudih. Čeprav jih pišejo in vzklikajo le napadalno razpoložene manjše skupine, ne gre zanemarjati njihovega negativnega odmeva v najširši javnosti, prav tako pa ne smemo pozabiti, da gre za celo vrsto zahtev, ki utegnejo peljati v represivno totalitarno stihijo in narodno neenakopravnost.

Torej: mitingi – da, solidarnost s Srbi in Črnogorci – da, pa ne le solidarnost, marveč tudi odločna akcija proti protirevoluciji, ki jih ogroža. Toda sejanje sovraštva in nestrpnosti na narodni podlagi, ustvarjanje protialbanskega in tudi protisrbskega ali protihrvškega razpoloženja, razpihovanje strasti, predsodkov – ne. Ne v imenu naših splošnih načel, v imenu bratstva in enotnosti vseh narodov in narodnosti, ki živijo v tej državi.«

Iz vsebine današnje številke:

Kaj sodijo o aktualnih in zgočih dogajanjih v naši družbi slovenski borci? Odgovor je dala vsebina seje slovenskega borčevskega predsedstva

...na 2. strani.

Če želimo preobraziti podobo našega življenja, dela, družbenih odnosov in gospodarstva, se moramo – kar zadeva ustvarjalno delo, lastnino, drobno gospodarstvo in drugo – otresti dogmatičnih predsodkov. O tem

...na 3. strani

O stranpoteh in zlorabah v »tokovih naše sedanjosti« spod peresa našega komentatorja politkomisarja Simeta

...na 7. strani

Ne prezrite našega pisma naročnikom in bralcem TV-15

...na 16. strani

Seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Naloga ostaja ista: tri reforme

Miloš Prosenc: »Le demokratični red lahko pritisne nacionalizme na rob družbenega dogajanja.«

Na zadnji seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije so borci spregovorili o celi vrsti vprašanj, ki se ta čas sprostajo v naši družbi, saj je bila osrednja točka dnevnega reda družbenopolitični položaj v Sloveniji in Jugoslaviji; to je bil dovolj širok okvir, da je omogočal razpravo o marsičem. Uvodno besedo o tej temi so prepustili Milošu Prosencu, sekretarju predsedstva CK ZKS, ki je svojo razpravo nameril predvsem na ključna področja, ki jih ta hip v družbi ne obvladujemo.

Polnoštevilna zasedba delegatov na seji je obetala dobro razpravo, ki jo je na nek način s uvodnimi besedami začel že predsednik Predsedstva RO ZZB NOV Slovenije Bojan Polak-Stjenka, ki je med drugim opozoril, da je Predsedstvo ZZB NOV Slovenije že leta 1983 z vso odgovornostjo ugotavljalo, da nastopa v Jugoslaviji splošna gospodarska in moralna

kriza; danes pa lahko ugotavljamo, da je le še slabše. Razlika je le v tem, da so takrat borce grejali, danes pa vsi tekmujejo, kdo bo položaj ocenil ostreje. Borci pa so spričo dogajanj skrajno zaskrbljeni in tudi zbegani, saj se sprašujejo, kaj se vendar dogaja s tem našim socializmom, kajti večina tega, kar se godi, je izven borčevskih predstav o socializmu izoblija. Ni bratstva in enotnosti, kakor so si ga predstavljali, in padli so številni ideali, v katere so verjeli, je dejal Polak.

V letih, ko so njihove glave že sive, delujejo včasih tudi konservativno in otročje, zato so včasih tudi njihove reakcije nenavadne in celo nerazumljive. Nekaj vzrokov za to je tudi v neustrezni informiranosti, ki niže od občinske ravni pogosto ne seže. Menil je tudi, da je iz baze premalo pobud in da postaja ZZB NOV preveč forumsko organizacija. Da bi pa prispevali svoj delež k premagovanju omenjenega stanja, so povabili na pogovor partijskega sekretarja ZK Slovenije.

(nadaljevanje na 2. strani)

S seje predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Naloga ostaja ista: tri reforme

(nadaljevanje s 1. strani)

Kje so partijski sklepi?

Miloš Prosenec je na začetku opozoril, da se, poleg gospodarskih na političnem področju odpirajo vedno nove politične teme med ljudmi. Zdaj je najpomembnejše vprašanje, kako priti do bolj ustvarjalne splošne klime, saj sedanja ni perspektivna in ni zdrava. Krivdo za razmere je naslavljal tudi na slabotno aktivnost forumov, na nedelovanje odgovornostnih razmerij... Edini odgovor, je menil Prosenec, ki ima realne perspektive, je v partijski usmeritvi v tako imenovane tri reforme, česar pa ni mogoče početi brez ljudi.

Danes, je dejal Miloš Prosenec, vprašanji sicer ne moremo deliti na bistvena in nebistvena, ker se stvari tako hi-

pravnosti in tudi o tem, kakšno socialistično državo hočemo. Pri tem pa so temeljnega pomena usmeritve k razvoju, s konkretnimi pogledi na strokovno znanje, na stroke in na znanje nasploh.

O javnem nezadovoljstvu s socialnim stanjem je Prosenec dejal, da se to nezadovoljstvo v javnih manifestacijah prelija tudi v čiste politične manifestacije, kar potrebuje resnejšo refleksijo. Opozoril je tudi na preveč linearno nagrajevanje dela in na izrazito nujno, da se končno kazalci našega gospodarjenja v prvem tromesečju leta 1989 obrnejo na bolje. To pa hkrati pomeni, da se je treba lotiti ukrepov za reševanje novih problemov, ki jih bo sprožilo resnično in pravo delovanje trga, pri tem pa ne smemo pozabljati, da

ru odprt za več stvari, na kakšen način pa je treba razpravljati, je treba še presoditi; tudi, ko gre za vprašanja ogroženosti Slovenije, tudi na področju ustavnih vprašanj in tolmačenja republiške oziroma zvezne ustave. O procesu proti četverici je Prosenec dejal, da je marsikaj spolitiziral in bil tudi sam spolitiziran, zato bo potrebna posebna analiza, kakor je menilo tudi Predsedstvo SRS.

Na koncu svojega izvajanja se je uvodničar dotaknil še ustavne razprave, ki bo morala bolj poudariti nekatera načelna vprašanja (kakršno je tudi tisto o financiranju armade). Pomembno se mu je zdelo vztrajanje v prenovi ZK in njeno sesto-panje z oblasti, pri čemer pa naj se partija ne odreka svojemu delu odgovornosti. Vprašal se je, kaj sploh po-

prave Petra Matića, vendar v njih niso našli ničesar tistega, kar mu je očitano; pač pa v razpravi na CK ZK Vojvodine le očitke Miloševiću in njegovi politiki. Polak je povedal, da se je beograjska borčevska seja nagibala k razpravi ali je jugoslovansko partijsko vodstvo sploh legitimno.

Ko je predsednik borčevske organizacije Slovenije poročal o pogovoru z nekaterimi člani odbora za človekove pravice in podpisniki izjave nekaterih borcev, je menil, da presoja o tem, kako bodo ravnali, sicer sodi k zavestnim odločitvam vsakega posameznika, da pa bi bila prava pot tega početja takšna, da bi tisti, ki niso bili zadovoljni z reakcijo borčevske organizacije, lahko svojo organizacijo na to opozorili in v njenem okviru skušali

je dodal, da je ZK v defenzivi. O stvarih, ki se godijo, zadnja poda svoje mnenje, pri tem pa da je najbolj hitro društvo pisateljev ter za njimi drugi... O tisku pa je menil, da se ljudje težko znajdejo in da se včasih zdi, kot bi bilo vse naravnano na tendenco »čim slabše – tem boljše«. O demokraciji je menil, da je primanjkuje ravno pri tistih, ki o njej največ govorijo.

Ela Ulrih Atena je ponovila misel o tem, da so borci ob sedanjem položaju zbegani in opozorila, da demokracija ni cilj, ampak sredstvo za doseg cilja. Ob ustavnih spremembah pa je dejala, da moramo ločiti tiste zahteve in vztrajati le na tistih predlogih, ki so najpomembnejši za jugoslovansko skupnost.

Marko Vrhunc je opozoril, da ne gre le za naš problem, ampak za svetovni problem socializma in kapitalizma, zato mora imeti partija pripravljene odgovore tudi na vprašanja, ki se vsak dan porajajo – tudi v Sloveniji. Glede vprašanj o alternativnosti pa je menil, da je treba

kakšna Jugoslavija, pri čemer je to vprašanje apliciral na odnos Slovenija – nerazviti in na odnos delovni človek – in njegova bremena. S tem v zvezi se je dotaknil socialne politike in tehnoloških viškov, pa tudi poglabljanja splošne revščine.

Janez Winkler je razpravljal na temo podpisniki borčevske izjave in menil, da bi bilo prav, če bi bili med podpisniki vsi borci. Omenjal je bojazen mladih ob odhajanju v JLA, opozarjal je na klice po orožju na nekaterih javnih shodih, ostro pa je kritiziral(in menil, da bi tako morali vsi borci) izjavo slovenskega predsedstva (v zvezi z znanim sojenjem) češ da ni v ničemer pristojno. Opozoril je na vprašanje jezika pri tem sojenju in neupoštevanje ustave ter se pri tem in še nekaterih drugih naštetih družbenih problemih vprašal, do kod še bo seglo naše kompromisarstvo. Božidar Gorjan se je vrnil k vprašanju treh reform in menil, da mora tudi ZB iskati, če je treba, nove poti dela.

Stališča in sklepi

15. seja Predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

Borci se zavedamo zapletenosti in resnosti sedanjega položaja, ki nas vse zaskrbljuje zlasti zato, ker se prepočasno rešujemo iz zaostrene družbene krize in se po državi razplamtevajo pojavi nacionalistične nestrpnosti, ki grozijo z nepredvidljivimi posledicami. Obsojamo nacionalne nestrpnosti ob manifestacijah, v katerih se pojavljajo razne oblike groženj in pritiskov proti pripadnikom drugih narodov ali narodnosti in njihovim vodstvom.

Odločilnega pomena za prihodnost Jugoslavije je način premagovanja razlik med posameznimi republikami in pokrajinami. Njihovo preseganje je mogoče le po poti sporazumevanja, iskanja skupnih izhodišč in strogega spoštovanja načel bratstva in enotnosti, prstovoljnosti in pravice vsakega naroda do samoodločbe, ki je bila potrjena v avnojskih sklepih.

Zato bomo odločno vztrajali na enakopravnosti in suverenosti slovenskega naroda ob spoštovanju enake pravice drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti. Nobenega kompromisa ne more biti glede ustavno zagotovljene uporabe slovenskega jezika.

Ustavne spremembe naj se izpeljejo brez prisiljevanja in pritiskov. Ustrezati morajo interesom in enakopravnemu razvoju vseh narodov in narodnosti Jugoslavije.

Podpiramo težnjo SR Srbije, da z usta-

vo uredi odprta vprašanja suverenosti svoje republike, ne da bi s tem bistveno prizadela samostojnost avtonomnih pokrajin.

Mislamo, da je za reševanje kosovske drame temeljnega pomena pospešeno reševanje gospodarskih, razvojnih in kulturnih vprašanj; enako pomembno je strpno reševanje omajanih mednarodnih in medčloveških odnosov v tej avtonomni pokrajini, pri čemer leži največja odgovornost na prebivalcih večinske narodnosti. Pot do tega drži prek dosledne zagotovitve pravne varnosti in zakonitosti ter prek hitrejšega premoščanja političnih, gospodarskih, kulturnih, demografskih in splošno civilizacijskih problemov v pokrajini.

Borci kategorično zavračamo očitke, da smo v Sloveniji za samostojno armado in odcepitev. Vedno smo nastopali proti posameznim napadom na JLA, ki so jih v nekaterih okoljih napihovali in izkoriščali proti našim pogledom za demokratizacijo in odnose v Jugoslaviji. Zavzemamo se, da se v okviru Socialistične zveze pospeši načrtovana obravnavna informacije o aktualnih vprašanjih sodelovanja z JLA.

V boju proti nacionalizmu naj vsak narod obračuna s temi pojavi najprej v svoji sredini. Tudi v Sloveniji se ne moremo izogniti svoji odgovornosti do odločnejšega nastopa proti posameznim pojavom, ki izražajo podcenjevanje ali ki žalijo dostojanstvo kateregakoli na-

roda ali narodnosti. Naša odgovornost za to ni nič manjša, če gre za posamične ali obrobne pojave, kadar se od njih dovolj jasno ne ogradimo in ne nastopamo proti njihovem širjenju.

Smo na prelomnici, ko novi ukrepi za uveljavljanje tržnih odnosov še niso dali pomembnejših rezultatov, še vedno pa se pojavljajo težnje po uravnilovki in prerazporejanju revščine. To moramo odločno odklanjati in vztrajati na uveljavljanju gospodarske reforme ter tržnih zakonitostih, pri tem pa iskati ustrezne rešitve za socialne probleme najbolj ogroženih.

Zavzemamo se za skrajno racionalizacijo in varčevanje na vseh ravneh ter pri sleherni porabi, ki ni neposredno vezana na pogoje za izboljšanje proizvodnje in akumulativnosti gospodarstva. To velja tudi za programe in dejavnosti naše borčevske organizacije.

Borci smo sprejeli prenovu socializma po meri človeka in vse družbene reforme kot edino mogočo alternativno in jim dali polno podporo. Slediti pa mora bolj odločna politična akcija in obnašanje tako znotraj Slovenije kot v odnosih in položaju Slovenije v federaciji.

Podpiramo prizadevanja za demokratizacijo političnega življenja: podpiramo prenovu ZK in Socialistične zveze, v kateri morajo najti svoj prostor vsa družbena gibanja, ki jih porajajo nove razmere in novi družbeni izzivi. Zveza borcev kot sestavni del Socialistične zveze se bo tudi v prihodnje zavzemala za uveljavljanje interesov državljanov, za varstvo človekovih pravic in svobod, čin ter za reševanje vseh drugih vprašanj, ki zadevajo življenje ljudi, vključno s pravico do zdravega okolja.

Slovenski borci ugotavljamo, da je bila celotni jugoslovanski borčevski organizaciji storjena velika moralno-politična škoda zaradi znanega nastopa med Petrom Matićem, predsednikom in Dušanom Pekićem, sekretarjem predsedstva ZO ZZB NOV na 18. seji predsedstva ZO ZZB NOV Jugoslavije. Nismo zavzemali novih stališč, ker sta oba odstopila. Sodimo, da je bilo to razumno ter da bo to preprečilo nadaljnjo diferenciacijo in prispevalo k enotnosti borčevske organizacije.

Hkrati opozarjamo, da ni mogoče sprejeti poskusov moralno-politične diskvalifikacije in odstranitve s funkcije dolgoletnih revolucionarjev in političnih delavcev samo na podlagi nedokazanih trditvev ali zato, ker branijo drugačna stališča. Borci smo za graditev enotnosti prek demokratičnega sporazumevanja, ki ima korenine v NOB in revoluciji. Ne sprejemamo pa pritiskov in preglasovanja.

Zveza združenj borcev je in mora ostati družbeno angažirana, enotna politična organizacija. Različne poglede in mnenja bomo raziščevali in usklajevali znotraj svojih vrst. Enotna stališča borčevske organizacije imajo večjo politično težo in akcijsko moč kot pa ločene izjave, ki jih podpisujejo posamezniki.

Stremljenja demokratično usmerjenih mladih ljudi za naprednejšo in razvitejšo družbo uživajo naše polno zaupanje in podporo. Zavzemamo se za tesnejše sodelovanje z mladinsko organizacijo. Predsedstvo sprejema obojestransko pobudo, da se čimprej sestane na skupni seji delegaciji RK ZSMS in RO ZZB NOV Slovenije.

tro obračajo in ker je to tudi vprašanje demokracije, političnega sistema ter vprašanje o mestu posameznika v družbi in v pravni državi... Pozabljamo na partijske dokumente, na sklepe 13. seje... jasno pa je, da če premikov ne bo, sledi le še globlja kriza.

Partijske sklepe bi morali vrniti v središče pozornosti, kar pa je spričo zelo zapletenega položaja zelo težko, saj se je od onega pred sejo še poslabšal. K temu so vse glasnejše zahteve po izrednih ukrepih in po izrednih kongresih, kar ustvarja varljivo upanje, da bi kongresi lahko sami po sebi kaj rešili. Novo fazo družbenega dogajanja ustvarjajo, je opozoril, samoorganizirani shodi, na katerih je slišati odrekanje legitimnosti organom oblasti, pri tem pa se je spraševal, ali je to posledica političnih špekulacij ali tudi res vprašanje nacionalne varnosti. Zato se bo v širšem jugoslovanskem prostoru treba pogovarjati o nacionalni enako-

življenja v popolni socialni varnosti ni.

Prosenec je govoril tudi o nekaterih drugih stvareh, kot je minimalni pritok novega članstva v ZK, o tem, da enakih zahtev, kakršne so bile postavljene na prejšnjih partijskih konferencah, ni več mogoče ponavljati v nedogled – brez konkretnih rezultatov, o kadrovskih vprašanjih, o problemih tehnoloških viškov, o vključevanju Jugoslavije v evropsko gospodarsko delovanje in širši svetovni trg, o nujnosti novih oblik političnega delovanja, pa o vsakogaršnjem zahtevanju o avnojskih pozicijah in nenazadnje o inflatornosti sestankovanja o kosovskih problemih... in končno tudi o tem, ali lahko vse, kar se danes godi na Kosovu, poimenujemo kontrarevolucija.

Prosenec je ob zahtevah po kadrovskih spremembah sicer menil, da so te očitno res potrebne, niso pa zato potrebni tudi kongresi. Dialog je v jugoslovanskem pristo-

meni vprašanje, če imamo stvari v rokah. Kajti, imeti stvari v rokah pomeni danes – imeti iniciativo in argumentirane predloge, delati politiko prepoznavno, organizirati sposobno...

Kljub temu o odgovornosti

Bojan Polak-Stjenka, ki je nadaljeval razpravo, je poročal zbranim o beograjskem sestanku borčevskih predsednikov republik in pokrajin, kjer so obravnavali predvsem odgovornost in odmev zadnje seje zveznega borčevskega predsedstva, za kar sta bila imenovana oba – tako Petar Matić kot tudi Dušan Pekić. In, čeprav sta (že dan po beograjski seji) oba sama odstopila, je menil, da je vendar treba nekaj reči o (s srbske borčevske strani tako ostro zahtevani) Matićevi odgovornosti. Sam in tudi nekateri drugi člani predsedstva so pozorno prebrali ponujena gradiva, oziroma raz-

izoblikovati ustrežnejše sporočilo.

General Jerkić je menil, da sredstva javnega obveščanja povzročajo izredno zmedo in je menil, da je pri teh sredstvih prišlo že tako daleč, da se celo sramujejo objavljati karkoli afirmativnega, kar si takšno objavo zasluži. Mi pa potrebujemo afirmativen tisk in če ga ni, ga vzpostavimo.

Jerkić je kritiziral tudi skromno udeležbo občanov na raznih proslavah, o dogajanju na Roški cesti pa je dejal, da je ZRVS poslala tja tudi svoje ljudi, da bi videli, kaj se godi, ter da so bile nekatere parole, ki so se tam pojavljale, vprašljive.

Jolanda Kos je omenjala utrjene delovne ljudi, ki da ob sobotah težko odhajajo na proslave, včasih pa imajo tudi delovne sobote...

Janez Winkler je na Jerkićevo izvajanje menil, da gre pri takšni oceni za posamezno mnenje o delu javnega obveščanja, Ivan Franko pa

vedeti, kaj je res alternativno, ker se nazadnje pri mnogih vprašanjih izkaže, da gre za enako stališče, le drugače artikulirano. Bogdan Osolnik je nato poudaril pomen ustavne razprave, pri čemer je menil, da jo moramo izpeljati, ne da bi padali pod težo nalepk o nacionalističnem obnašanju. Treba je jasno in glasno povedati, je naglasil, da cela vrsta amandmajev za ustavne spremembe bistveno posega v vprašanja suverenosti republik in tudi Slovenije. Pri čemer je menil, da se bo skušalo do določenih sprememb priti, če ne drugače, tudi s prisilo. Kadar pa govorimo o nacionalizmih, je nadaljeval Osolnik, naj bo beseda konkretna, kadar se govori o separatizmu, naj se govori konkretno in tudi, kaj to pomeni, kadar pa je treba (v zvezi s tako imenovano samoodločbo) stvari argumentirati, jih je pač treba pojasnjevati in to velja tudi za borce.

Stane Vrhovec je opozoril, da ni ključno vprašanje Jugoslavija da ali ne, ampak,

O odstopu Matića pa je dejal, da je nesprijemljivo, kako je moral odstopiti, saj utegne takšna metoda pritiska postati model za ukinjanje nezaželenih osebnosti... Nato pa je še dodal, da je pozivanje k enotnosti borcev doslej vedno temeljilo na avnojskih temeljih, ne pa na pozivih k nekakšni predvojni Jugoslaviji, s katero se slovenski borci ne morejo poistovetiti.

France Hočevar je v nadaljevanju menil, da je postala politika v Jugoslaviji umazana, kar lahko zelo škodi državi tudi navzven in da lahko takšno stanje presežemo le z ažurnostjo poročanja in reagiranja.

B. Ž. J.

Ob aktualnih dogodkih letošnje zgodnje jeseni Odmev iz borčevske baze

Tudi v občinskih odborih zveze združenj borcev obravnavajo aktualne dogodke na »jugoslovanski sceni« in izražajo svoja stališča. Eno takih razprav je imelo in jo v pričujočem zapisu izrazilo tudi predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik.

Predsedstvo je 12. septembra 1988 razpravljalo o političnih razmerah v Jugoslaviji, ki so nastale kot posledica stanja na Kosovu. Razprava je potekala tudi o zahtevah nekaterih okolij, da se odpokliče predsednika zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije tovariša Matića, o mitingih solidarnosti s Srbi in Črnogorci, ki živijo na Kosovu in pojavih ter posledicah, ki spremljajo takšne mitinge. Razpravljalci so menili, da je razmere na Kosovu potrebno reševati hitre-

je in učinkovite kot dosedaj, vendar v ustavnih in pravnih okvirih ter z demokratičnimi metodami. Pri tem je potrebno pritegniti vse pošteno misleče prebivalce Kosova, predvsem pa Albance, brez katerih razmer ni mogoče trajno rešiti. Predvsem je potrebno odpraviti vzroke za sedanje razmere na Kosovu. V tem popolnoma podpiramo stališča 16. seje CK ZKJ. Ocenjujemo, da so se mitingi solidarnosti, ki jih organizira odbor s Kosovega Polja, sprevrgli v svoje nasprotje in rešitev težav na Kosovu in izse-ljevanje Srbov in Črnogorcev le otežujejo, če ne že kar onemogočajo. Po logiki vođenja politike na ulici, na mitingih, ki so bili dosedaj organizirani, prihaja do razpihavanja nacionalne mržnje, vse do zahtev za nasilno razreševanje razmer, celo z orožjem. Nesprejemljiva so negativna, neutemeljena označevanja posameznikov, zahte-

ve ulice za odpoklic vseh, ki mislijo drugače od organizatorjev zborovanj, psiholoških pritiskov in podobno. Po tistem, kar smo lahko videli in slišali na televiziji, lahko upravičeno sumimo, da se s čustvi ljudi manipulira in da so izza tega tudi kakšni drugi cilji. Če bi se negativne težnje ob mitingih solidarnosti nadaljevale, bi bile posledice lahko zelo hude. Zato smo odločno proti organizaciji takšnih mitingov v Sloveniji. Nasprotujemo tudi zahtevam po odpoklicu predsednika Zvezne organizacije na podlagi razprave, ki naj bi jo imel v predsedstvu pokrajinske organizacije ZK v Novem Sadu, saj z vsebino te razprave nismo seznanjeni. Strinjamo se s sklepom zadnjega predsedstva zveznega odbora ZZB NOV, da naj o tem svojo oceno poda komisija, ki je bila oblikovana na 16. seji CK ZKJ.

Obojamo pa obnašanje tako predsednika Matića, kot sekretarja zveznega predsedstva ZZB NOV Pekića na zadnji seji v zvezi s pismom P CK ZKJ. Menimo, da sta oba s takšnim obnašanjem, medsebojnim obračunavanjem na skrajno nekulturen način

napravila veliko škodo ugledu borčevske organizacije. Za svoj postopek morata moralno in politično odgovarjati.

Predsedstvo je razpravljalo tudi o pobudi beogradskega odbora za zaščito svobode misli, po kateri naj bi ponovno ovrednotili delo in morebitno odgovornost tovariša Tita. Razpravljalci so menili, da je pobuda nesprejemljiva, saj postavlja pod vprašaj celo tisto, kar Titu, naši NOB in povojni politiki priznava ves svet, posebno še vsi medvojni zavezniki in povojni prijatelji Jugoslavije. Prepričani smo, da so takšne in podobne pobude sestavni del delovanja tistih sil, ki tudi na drugih področjih poskušajo razvednotiti celotno NOB in politiko ZK. Njihov cilj pa naj bi bil ustvarjanje neke nove, tretje Jugoslavije, ki ne bi več imela oznak socialistična, samoupravna in ne prvin, ki so pridobitev NOB. Verjetno res potrebujemo drugačno Jugoslavijo, kot jo imamo sedaj; mora pa zadržati vse, kar je pozitivnega iz naše preteklosti in sedanjosti in ostati avnojska, socialistična in samoupravna.

Spremembe zakona o vojaški obveznosti

Kot je napovedano, naj bi delegati odbora za ljudsko obrambo Zveznega zbora Skupščine Jugoslavije na prvi prihodnji seji obravnavali besedilo predloga za sprejete zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o vojaški obveznosti. Spremembe se nanašajo predvsem na pošiljanje obveznikov na služenje vojaškega roka, oprostitev služenja tega roka, pošiljanje na doslužitev vojaškega roka, potovanja, bivanje vojaških obveznikov v tujini in kazenske določbe.

Številni mladi fantje, ki bodo še morali v JLA, so, ali pa še bodo, razočarani s predlogom sprememb. Ko se je začelo govoriti o spremembah, je bilo slišati, da bodo fantje, ki se odločajo za študij, odšli v JLA po končanem šolanju na višjih ali visokih šolah. Toda spremembe zakona predvidevajo tako imenovani selektivni pristop. Kaj to pomeni? Zakonsko naj bi pooblastili zveznega sekretarja za ljudsko obrambo, da lahko izjemoma predpiše, da nabornike, ki so vpisani na posamezne višje in visoke šole ter fakultete, pošlje na odsluženje vojaškega roka po končanem šolanju.

To pomeni, da predlagatelj sprememb zakona ni upošteval predloga večine jugoslovanskih univerz, da bi vsi študentje v celoti služili vojaški rok po končanem študiju.

Tudi v republiškem sekretariatu za ljudsko obrambo Slovenije imajo pripombe na spremembe zakona. Tudi pri njih mislijo, da bi morali vsi študentje služiti vojaški rok po končanem šolanju. Če pa bi obveljalo sedanje besedilo, je treba natančno določiti, katere so fakultete, za katere veljajo izjeme.

B. K.

Turjak vas pričakuje

Odbor za revitalizacijo gradu Turjak je bil v letošnjem letu imenovan pri Izvršnem svetu Skupščine občine Ljubljana-Vič-Rudnik. Člani odbora so arhitekti, kulturni delavci, zgodovinarji, skratka vsi tisti, ki so verjeli, da je obnove gradu vsaj deloma možna.

Glede na to, da v letu 1988 praznujemo tudi 45. obletnico padca belogardizma na Slovenskem, pa smo imeli zelo tehten razlog, da z aktivnostmi pohitimo ter jih pravočasno uresničimo – do dneva praznovanja.

Praznovali bomo torej v soboto, 24. septembra ob 10. uri pri gradu na Turjaku. Slavnostni govornik bo Dušan Švara-Dule, prekaljeni borec Prešernove brigade, ki se bo spominjal na dogodke izpred 45. let ter opozoril na eno najpomembnejših prelomnic našega enobeja.

Odbor je skupaj s krajevno skupnostjo, ki je pripravljala proslavo, menil, da mora biti praznovanje delovno. Pokazali naj bi tudi trenutno stanje in obenem se spominjali dogodkov preteklih dni. Teh se ne bo težko spominjati, saj se bo zbralo tu lepo število borcev Prešernove brigade in pa seveda tudi ostalih članov NOB.

Posebno velja opozoriti na razstavo Turjak skozi čas, ki je bila oblikovana že v preteklem letu, to leto pa je ponovno pomlajena s posebnim poudarkom na 45. obletnici padca belogardizma na Slovenskem.

Veliko fotografskega gradiva, ki ponazarja boje za Turjak, bo možno videti prav na razstavi, katero nam je omogočil Muzej ljudske revolucije Slovenije. Vsekakor pa bo to stalna razstava; ogledali si jo bomo lahko preko celega leta, saj je viteška dvorana končno dobila že dolgo pričakovana okna in bo lahko služila kot večnamenski prostor.

Razveseljeva je tudi novica, da bo prav tega dne ugledala »luč sveta« brošura – prav tako z naslovom Turjak skozi čas. Avtorica je Polona Šega, besedilo bi lahko po vsej pravici naslovili kar »sprehod po zgodovini turjaškega gradu.« Na prodaj bo v prodajnem kiosku ob gradu.

Društva Turjaka in seveda Krajevna skupnost Turjak so se potrudili, da bo praznovanje prijetno z zanimivim programom. Zato ponovno vabimo vse prešernovce in borce NOB, naj se ga udeležijo.

Mojca Černe

Komentar

Obračun z dogmatizmom v drobnem gospodarstvu

Vrata 21. mednarodnega sejma obrti v Celju so se zaprla, čas je torej, da se stvari postavijo na pravo mesto. Predvsem in najprej je treba reči, da je prireditelj odigrala »neprecenljivo vlogo spodbujevalca in usmerjevalca obrtniških teženj«, hkrati pa ponudila svojevrsten paradoks: še nikoli ni bilo namreč tako velikega razkoraka med razstavljenim in dejanskim (nič kaj vzpodbudnim) stanjem slovenskega drobnega gospodarstva, ki že leta živitari, v zadnjih petih, šestih letih pa celo stagnira. Tega ni več mogoče imenovati boj za razvoj, ampak le še za goli obstanek.

Številna posvetovanja v času sejma so namreč pokazala, tej grenki čaši pa se ni mogel izogniti niti Branko Mikulić, kljub iskreno zve-nečim obljubam (ni jih bilo malo, ki zaradi tovrstne inflacije ostajajo nezaupljivi), da številni obrtniki, tako v družbenem kot zasebnem sektorju, krčijo svoje proizvodne programe, opuščajo večizmensko delo in, to bodi najpomembnejše, odpuščajo svoje delavce. Lepe misli, zapisane v številnih dokumentih, obljube, dane ob številnih prilikah (ne nazadnje ob otvoritvi lanskega sejma pa ob novoletnem srečanju premiera z rojaki, živječimi na tujem) so se tako sprevrgle v svoje nasprotje.

Komu pripisati krivdo? Največja ovira tako pri razvoju družbenega kot zasebnega drobnega gospodarstva je prav gotovo zapletena zvezna zakonodaja. Ugotovimo le, da za srednje velik ali manjši tozd veljajo enaki predpisi kot za veliko podjetje. Obstoječa zakonodaja še vedno ni uspela najti poti za učinkovito usmerjanje zasebnih sredstev v produktiv-

njem odpravljanju prometnih davkov na vsa osnovna sredstva in repromaterial, zagotavljanju plačila obrtnikom v zakonskem roku in možnost vključevanja obrti v mednarodno menjavo. Takšne usmeritve je že lani podprla tudi akcijska konferenca CK ZKJ.

Da bi, po zgledu razvitih gospodarskih sistemov, na-

Branko Mikulić: dosedanje zavore so tičale predvsem v zdogmatiziranih stališčih in pogledih na to, sicer za gospodarstvo in družbo nasploh zelo pomembno gospodarsko dejavnost.

ne naložbe, sve bolj požrešna je tudi družbena poraba, ki predvsem v obliki prispevkov za sise tiči k tlom marsikaterega obrtnika in se, kot je v teh dneh dejal eden izmed razpravljalcev, spreminja v najbolj učinkovito sredstvo za zatiranje zasebne iniciative.

Neugodna je trenutna posojilna politika, razmišljati pa bi bilo treba tudi o takojš-

šlo drobnem gospodarstvu svoje mesto, bi morala zasebna iniciativa ustvarjati najmanj tretjino družbenega proizvoda, eden izmed pogojev pa je seveda tudi ustrezen preoblikovanje lastnine, kateremu ob bok sodi povečano število zaposlenih (madžarski obrtnik lahko zaposli sto in več delavcev!). Čas je že, da razne ideološke prepreke (da se časi ne spre-

minjajo kaj dosti in da so tudi obljube Branka Mikulića lahko dvorezne meč, kaže tudi zdajšnje trmoglavo vztrajanje pri zemljiškem maksimumu), okostenelost stališč, dolgoletno nepriznavanje statusa osebnega dela in drugo, odidejo v ropotarnico zgodovine, že zaradi prihodnosti. Zgovoren je namreč podatek, da delež slovenske drobne obrti, ki bi lahko bila dragoceno dopolnilo – in pocenitev – velikim sistemom, k čemer stremi ves svet, vztrajno upada. Še pred nekaj leti so namreč slovenski obrtniki ustvarili 4,8% tega družbenega proizvoda, danes pa le še tri odstotke. Škode, ki je bila storjena z nerazumljivimi predpisi, smo slišali na enem izmed številnih posvetov, ne bo mogoče popraviti vsaj deset let. Zagotovo je le to, da predvidenega 20% deleža obrti v družbenem gospodarstvu, ki naj bi ga dosegli do konca desetletja, ne bo moč doseči, vprašljiva pa je tudi usmeritev, po kateri naj bi do leta 2000 bilo v zasebnem in družbenem gospodarstvu v Sloveniji zaposlenih od 200 do 275 tisoč delavcev. S takšnimi številkami se namreč ukvarja osnutek strategije razvoja drobnega gospodarstva v SR Sloveniji, čeprav je treba, na srečo, povedati, da je letna rast celotnega prihodka družbenega drobnega gospodarstva (da se omejimo le na tega) za pet odstotkov višja kot v celotnem gospodarstvu, dohodek na delavca je enak, čisti dohodek pa višji, osebni dohodki na delavca pa nižji. To nedvomno kaže na gospodarne obnašanje drobnega gospodarstva.

Če bodo napovedane spremembe upoštevale vse to,

Del razstavnega prostora v celjski hali Golovec: še nikoli ni bilo takšnega razkoraka med razstavljenim in dejanskim položajem drobnega gospodarstva

potem se seveda ne bo moglo več zgoditi, da bi v številčno več kot skromni proizvodni enoti bil zaposlen delavec, ki skrbi zgolj in samo – za obrambne priprave!?

Te in še bolj skeleče ugotovitve so bile seveda kaj kislo jabolko za Branka Mikulića in člane njegove vlade in seveda tudi za predsednika slovenskega izvršnega sveta in njegove sodelavce. Premier v Celju ni skoparil z obljubami, niti v slavnostnem govoru, niti v pogovoru z obrtniki. Še več: razumel je domala vse zahteve, še zlasti pa je poudaril, da se bodo z novimi spremembami odprle široke možnosti za sodelovanje z družbenim sektorjem, kot so kooperacijski odnosi, direktna vlaganja individualnih varčevalcev in še kaj. Priznal je, da so dosedanje zavore tičale v zdogmatiziranih pogledih na to področje, da pa bo to odpravila nova Ustava (očitno nekatere občine, v katerih obrtništvo naravnost cveti po zaslugi fleksibilno razmišljujočih ljudi, nimajo težav z dosedanjim Ustavo?!). Nič več tudi naj

ne bi bilo razlikovanja med pogoji gospodarjenja v družbeni in zasebni lasti, docela naj bi spremenile oblike lastnine, oblike organiziranja bodo prepuščene slehernemu subjektu drobnega gospodarstva. Skratka, v pripravi je cela vrsta zakonskih dopolnil in sprememb, ki naj končno odpravijo vse nevesčnosti in krivice, ki jih je drobnemu gospodarstvu doživljalo na škodo celotne družbe.

Kot rečeno, Mikulićeve besede so zvenele odkritosrčno, četudi je premier dejal, da v Celje ni prišel prodajat, pač pa kupovat, se pravi, da se je v nekem smislu prišel tudi učiti, seznanjati s stvarmi na licu mesta, kar sicer ni bila praksa. To vliva optimizem, ki pa ga ni bilo zaslediti med docela naveličanimi obrtniki, ki sicer še niso vrgli puške v koruzo, zagotovo pa so postali bolj previdni. Če naj bi že Ustava spremenila dosedanje obnašanje, potem je pač treba počakati nanjo. Čakanja pa smo v teh naših stopicanjih (več ali manj na mestu) že navajeni!

Milenko Strašek

Mirko Fajdiga: »Črnogledost je slaba usluga revoluciji« Borci ne mislijo, da bi se svet moral vrteti okoli njih!

»Mi bi nekatere segmente zgodovine radi pozabili...«

Potem ko je leta 1982 izšel prvi del monografije Bračićeve brigade, je delo nenadoma zastalo, predvsem zaradi avtorjeve bolezni. Vladislav Kiauta, ki je svoj prispevek (do konca nemške ofenzive 1944) solidno opravil, je prepustil snovanje drugega dela Mirku Fajdigi, zgodovinarju iz Maribora, ki se že poltretje leto intenzivno ukvarja z zbiranjem gradiva, za katerega meni, da bo zagledalo luč sveta – v knjižni obliki – čez približno dve leti in pol.

Za pogovor z Mirkom Fajdigo, avtorjem številnih znanstvenih del s področja, zlasti štajerskega, narodnoosvobodilnega boja, obstajajo številni razlogi, od vzrokov za pisanje drugega dela monografije do položaja knjige s partizansko tematiko in piscev samih. Ukvarjanje s preučevanjem zgodovine, oziroma bojne poti XIII. udarne brigade Mirka Bračiča je pravzaprav logično nadaljevanje številnih Fajdigovih študij štajerskega partizanstva. V njem je zaznavno nenehno prepletanje delovanja enot, zlasti Štirinajste divizije, z domačimi brigadami in odredi, to pa je tudi eden izmed vzrokov za pisanje monografije. Vladislav Kiauta je Fajdigi prepustil, podobno pa tudi kustos celjskega muzeja Jože Vurcer, obsežno gradivo; to pa je delo znatno olajšalo.

»Navsezadnje je ustvarjanje monografije tudi del programa mariborskega muzeja revolucije,« nam je dejal v Mariboru Mirko Fajdiga, ki je hkrati pohvalil precejšnjo pomoč te institucije, pa tudi odlično sodelovanje z nekaterimi bračičevci, zlasti s predsednikom brigadnega odbora Marijanom Prestorjem in inž. Cirilom Gregorjem. Omeniti velja še izjemno varčevanje na vseh možnih področjih.

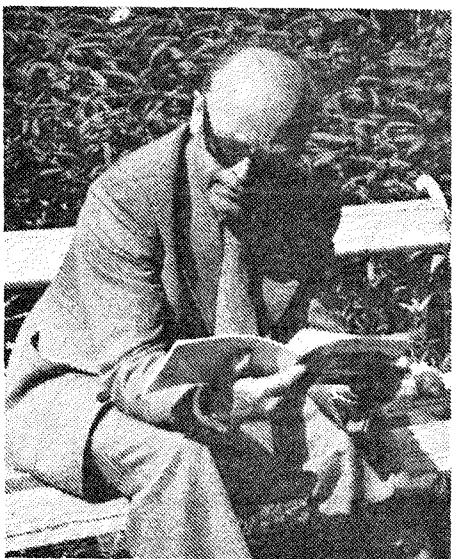
»Zavedamo se namreč, da živimo v kriznih časih in da se je treba opreti predvsem nase in seveda izkoristiti vse možne poti.«

Monografija nastaja s pomočjo sredstev delovnih organizacij

Člani odbora skušajo zagotoviti sredstva predvsem s prispevki delovnih organizacij, del pa prispeva tudi republiški odbor ZZB NOV iz sklada za zgodovino pisje. Tega sicer ni veliko, pripominja Mirko Fajdiga, ker sta v delu tudi monografiji Tomiščeve in Šercerjeve brigade (tretji del). Pri tem velja pohvaliti mariborsko gradbeno podjetje Konstruktor (pokrovitelj odbora Bračićeve brigade), ki nudi bračičevcem pomoč na različne načine. Snovanju monografije so zelo naklonjeni socialistična zveza, izvršni svet pa tudi sindikati, ki naj bi prispevali za to dejavnost del sredstev v sklad za zgodovino pisje, da bi z njimi stimulirali pisce, saj ti največkrat v založbah ne dobijo honorarjev, ki bi bili dostojen ekvivalent za to garaško delo.

Bračićeve brigade je, glede na ustanovitveni akt, ena mlajših brigad (ustanovljena 23. septembra 1943), kar seveda še ne pomeni, komentira Mirko Fajdiga, da je bila zaradi tega tudi manj učinkovita. Prav nasprotno: v njej so bili, vsaj v večini, stari partizani, vodilni kader pa izbran med prvoborci.

»Razmejitve uspešnosti in težavnosti nalog posameznih brigad so nevhvaležen posel, ki pravzaprav ne služi ničemu, upoštevajoč dejstvo, da je bilo breme bojov razporejeno enakomerno, zdaj na to, zdaj na drugo enoto. Dejstvo je, da je bila brigada na koncu številčno in fizično tako izčrpana, da je bila le senca nekdanje močne enote. Mirno lahko trdim, da je bila

Mirko Fajdiga: »Trudim se, da ne bi v besedilo vnesel monotono in puščobe!«

Bračićeve brigade kot tretja, najmlajša sestra brigad Štirinajste divizije, prav tako uspešna kot ostale, žal pa je imela izredno velike izgube. Vedeti je treba tudi, da so imeli brigade, kot ljudje, posamezniki, svoje vzpone in padce, krize in svetle trenutke.«

Delavsko-kmečka brigada

Pisni viri so za vsakega zgodovinarja ena najpomembnejših podlag, zastavimo vprašanje.

»Bračićeve brigade ima pri tem srečno roko,« odgovarja Mirko Fajdiga. »Izredno veliko je pisanih dokumentov, avtentičnih poročil iz prve roke, zapisov tako rutiniranih operativnih oficirjev, kot so bili Borut, Meško, Štefančič, ljudje, ki so bili vojaško in administrativno dokaj podkovani. Vendar mi gre predvsem za to, da te vire, v bistvu suhoparno, a dragoceno gradivo, obogatim, da ne bi z njim vnesel v besedilo monotonost in puščobo, kar bi se brez živih pričevanj prav gotovo zgodilo. Monografija mora biti napisana pestro, torej privlačno, berljivo za vse sloje. Žal mnogih, predvsem vodilnih ljudi brigade ni več, to pa hkrati tudi pomeni določeno osiromašitev. Ni več komandanta Gedža, ne Milenka Kneževiča pa narodnega heroja Vinke Simončiča-Gašperja, Dušana Remiha-Duška, Majetiča, so pa, k sreči, drugi, kot Ivan Dolničar, Stane Cvelbar, Janez Petje, ki mi je izredno veliko pomagal, pozabiti ne smem Karla Mačka, ki mi je prepustil sto strani v rokopisu, izredno bogato gradivo. Tudi Svetozar Ipa-

vec-Zaro je napisal 50 strani spominov...«

Brigade Štirinajste divizije so imele več ali manj skupno pot. Ali obstaja nevarnost ponavljanja, zapisovanja že povedanega, nas zanima?

»Ta kelih je šel pravzaprav mimo mene, del, ki bi naj bil sporen, to je do konca ofenzive Treckovih enot, je opravil Vladislav Kiauta, vendar menim, da ne gre za to, saj nastopajo drugi ljudje, drugi dogodki. Ukvarjam se z dogodki od ofenzive naprej. Med drugim mi preostaja, kot star dolg, natančna analiza socialno-izobrazbenega sestava brigade, geografska opredeljenost borcev. Že sedaj lahko z gotovostjo re-

lo malo, ki so se potem tam izkazali, drugi spet na terenu, v partizanskih bolnišnicah, na kurirskih postajah in podobno. Objektivnost je tukaj še kako na mestu in ne kaže ljudi razvrščati med dezerterje v klasičnem pomenu besede.«

Zgodovina je ali pa je ni

Kakšnih večjih problemov z zaprtostjo virov Mirko Fajdiga ni imel. Vsi, od IZDG, arhiva CK, republiškega sekretariata za notranje zadeve do Vojnoistorijskega instituta v Beogradu so mu gostoljubno odprli svoja vrata. Vendar bo moral tudi na sodišča (predvsem v Beograd), ki hranijo dokumente o obsojenih – in justifikiranih – izdajalcih takoj po vojni na vojaških procesih, ki so bili infiltrirani v brigado kot agenti gestapa in abwehra.

»Rad bi povedal,« navezuje Mirko Fajdiga, »da sovražnikova agentura ni imela s temi podvigi večje sreče. Kljub temu sem si zamislil posebno poglavje, ki nosi delovni naslov »Boj s sovražnikovo agenturo«, s čimer sem se ukvarjal že prej. S tem se hočem za vsako ceno izogniti črno-beli odslikavi dejanjskosti, ki je bila v preteklosti rakasta rana zgodovino pisja.

Tudi se nočem izogniti pomanjkljivosti, napačnim odločitvam, četudi so mi včasih v tem ali onem arhivu namignili, da »tega« ne bi kazalo objaviti, vendar sem vztrajal pri mnenju, da ni zgodovine, ki bi bila dobra ali slaba, da je lahko le zgodovina, ki je ali pa je ni. To zgodovino je seveda treba

hkrati še slabša usluga revoluciji in NOB. Takšen pristop nedvomno spada v ropotarnico socrealističnega dogmatizma, nezmotljivosti...«

Težavam pri oblikovanju tako občutljivega gradiva se vsekakor ni moč izogniti. Spricho razviharjenih strasti, kot posledice zadnjih političnih dogodkov, ki so Slovenijo in Slovence prikazali v povsem neobjektivni luči, so se nekatere zavore pojavile tudi pri zbiranju gradiva za drugi del monografije, katerih Mirko Fajdiga ni pričakoval. Borci so se čez noč spremenili, postali so nezaupljivi, pa tudi apatični, ne dá se jim, pravijo, več premlevati teh stvari; saj da je očitno, da niso več zaželeni, nekateri bi sploh kar najraje pozabili na ta del naše zgodovine. Težko je dopovedati ljudem, da je treba ločiti veličino našega boja od sedanjih, pogosto nevzdržnih, skorumpiranih in na glavo postavljenih razmer. Borci seveda ne mislijo, da bi se moral svet za vselej vrteti okoli njih, težko pa je, pravijo, sprejeti teze, da so za vse krivi prav oni in da jih je že zaradi tega treba spraviti na rob, že kar eliminirati iz te družbe v strogo zasebnost.

Dotaknemo se občutljivega vprašanja, za Mirka Fajdigo manipulacije, ali je res, da je tržišče zasičeno s tovrstno literaturo. Fajdiga postreže z natančnimi podatki, ki ne potrebujejo komentarja.

Anarhije ni več

»Predvsem: v zadnjem desetletju, z redkimi izjemami, ni več nikakršnega nekontroliranega memoarskega pristopa, niti stihijskega tiskanja vsega povprek, saj imamo na voljo odlične, strokovno visoko usposobljene recenzente, brez katerih je nemogoče priti do tiskarn. Gre torej za izrazito znanstveno delovanje. Opravljeno je gigantsko delo, v tem imamo pred drugimi republikami prednost. Očitek, da

govoril bi rad tudi na očitek, da so te monografije, ta dela, natančnejše, publikacije iz knjižnice NOV in POS, finančno neučinkovite, da zanimajo le ozek krog... To ni res. Knjige so po pravilu razprodane, gre le za razumno naklado, nekje med 2000 in 4000 izvodih. Monografija Zidanškove brigade je pošla v štirih, petih mesecih, natisnjena pa je bila v 3000 izvodih. Podobno je bilo s prvim delom Bračićeve brigade, ki je ni več moč dobiti. Monografija o VDV brigadi izpod peresa Draga Vresnika, izdana v 6500 izvodih (12.000 din) je bila razprodana že pred izidom. Če imate pri tem še aktiven odbor (primer prav te enote), težav ni. Trditve v težavah so zelo relativne ali pa – slabomamerne.«

Čez dve leti in pol se bomo torej srečali z drugim delom monografije o Bračičevi brigadi, za katero meni sogovornik, da je bila sijajna enota, kar nikakor ne pomeni, da te sijajnosti ni moč pripisati tudi drugim enotam na Slovenskem. Komandni kader se skoraj ni ločeval od navadnih borcev, prestala je vrsto zelo pomembnih spopadov: Črničev, Zgornja Savinjska dolina, Kozje, Konjiška gora, napadi na ceste, železnice, obramba osvobodjenih ozemelj, pohod Štirinajste divizije...

»Vendar pa ni izstopala – v določenem pomenu – kot druge, sestrške brigade, kljub dobrih kulturnikom in propagandistom, ki so razvile, četudi skromno, publicistično-propagandno dejavnost. Zatorej je nekako obstajala v ozadju – vsaj dokumentarno,« je za konec potožil Mirko Fajdiga, ki nam je na svojem domu razkazoval številne dokumente in zapise ter izjave borcev, obsežno gradivo, ki se ga človek v trenutnem presenečenju naravnost ustraši.

Mimogrede: zapis naj, če se le da, pripomore kot vzpodbuda vsem tistim bor-

Bračićeve brigade na Planini pri Sevnici, september 1944

radi tebi nič meni nič prikazali, okvalificirali kot – dezerterstvo, pa to seveda ni. Posamezniki so se v nekoliko težjih položajih, pogosto ločeni od brigad, odločili za odhod, vendar ne domov, pač pa v enote, ki so delovale bliže domačim, denimo v Kozjanski odred. Ni jih bi-

ustrezno dokumentirati, priznati, kar zahteva resnico, upoštevati čas in razmere. V skrajni konsekvenci – in to je pomembno – je bil ta boj uspešen, iskati za vsako ceno napake in napakice pa navadno dlakocepstvo. Po drugi strani je skrivanje napak slaboumno dejanje in

je preveč ukvarjanja z zgodovino, ki to menda še niti ni, je odveč: evropski narodi se še danes ukvarjajo z dogodki, ki so se odvijali pred sto in več leti, z osebnostmi, ki nenehno vznemirjajo ustvarjalno javnost, mi pa bi nekatere segmente zgodovine radi kar nekako odpisali. Od-

cem, ki se še niso odločili pomagati pri osvetljevanju bojne poti svoje brigade. Ena izmed možnosti se ponuja na shodu Bračićeve čez nekaj dni v Titovem Velenju, ob petinštiridesetletnici brigade.

Pogovor zapisal:
Milenko Strašek

Trideset let Muzeja NO Maribor

Opravili zahtevno delo trajne vrednosti

Muzeji ljudske revolucije so pomembna središča informacij o najtežjem, hkrati pa najslavnejšem obdobju naše najnovejše zgodovine. Pri njih so zbrani dokumenti in pričevanja o naših usodnih dogajanjih, o velikem boju naših narodov, v katerem so se goloroki znašli iz oči v oči z nacističnimi hordami in domačimi izdajalci. Med take ustanove sodi Muzej NO Maribor, ki je letos proslavil trideseto obletnico delovanja. Ves ta čas mu ravnotežje izkušne zgodovinar in izredni univerzitetni profesor dr. Milan Ževart.

V tem času so na področju ohranjanja dokazov in preučevanja o našem narodnoosvobodilnem boju muzejski delavci in z njihovimi zunanji sodelavci veliko storili. V arhivskem delu so zbrali zelo pomembno gradivo o nacistični okupaciji slovenske Štajerske, vzhodnega dela Gorenjske in dela Dolenjske. Omenjena ob-

močja je nemški okupator že v prvih dneh združil in jo imenoval za upravno enoto Spodnje Štajerske.

V tem oddelku je gradivo o narodnoosvobodilnem boju na slovenskem Štajerskem in tisto, ki se nanaša na širše mariborsko območje. Med njim so zelo dragoceni dokumenti, ki so tudi največja zbirka poslovnih pismen žrtv za svobodo (pisma talcev). Bogata je zbirka partizanskega tiska, letakov, zapiskov štabnih razgovorov nacističnih funkcionarjev na Spodnjem Štajerskem. Med njimi je pomembno gradivo, ki priča o ponemčevalnih ukrepih nacističnega okupatorja v tem predelu takratne okupirane Slovenije. V fototeki pa je zanimiva zbirka dokumentarnih fotografij.

Zanimanje za arhivsko gradivo je veliko, saj ga preučuje sorazmerno velik krog zainteresiranih ljudi.

Muzej NO v Mariboru je v času svojega delovanja po-

stal ne le eno izmed znanih središč za preučevanje narodnoosvobodilnega boja na Spodnjem Štajerskem, temveč tudi znanstveno-raziskovalno središče. K taki odmevnosti so pripomogli njegovi strokovni delavci s svojimi recenzijami, objavljenimi znanstveno-raziskovalnimi publikacijami (tri so prejela nagrade: vstaja slovenskega naroda, 4. julij in iz sklada Borisa Kidriča ter še nekatere druga priznanja).

Za dnevni tisk, revije in v še katere publikacije so prispevali članke, poročila, razprave in še druge vrste informacij. Pisali so o času po prvi in drugi svetovni vojni. Pri tem so izhajali iz spoznanj, do katerih so se dokopali, ko so preučevali takratna dogajanja in razvoj narodnoosvobodilnega gibanja, pri tem pa so upoštevali sistem okupacije v severovzhodni Sloveniji, še posebej na mariborskem območju.

Muzej NO Maribor

Njim gre tudi velika zasluga, da so eni in drugi dogodki teh in ostalih dni dobri obdelani.

Ves čas so muzejsko dejavnost povezovali z znanstveno-raziskovalno. Rezultat takega dela je razstava: Talci 1941–1945 na slovenskem Štajerskem in tri izdaje zbornika: Poslovilna pisma žrtv za svobodo.

Muzej NO v Mariboru ima več zunanjih oddelkov, kjer

so stalne razstave: Osankarica (Partizansko Pohorje), Ribnica na Pohorju (pred in medvojno dogajanje na ribniškem območju), Primož na Pohorju (Zidanškova brigada oziroma Pohorska), Ruše (pred in medvojno dogajanje), Duh na Ostrem vrhu (Djuro Djaković, Nikola Hecimović, ilegalni kanali KPS ob severni meji, Lackov odred in NOG na Kozjaku), Gornja Radgona (dogajanje

na radgonskem območju 1918–1945), Ljutomer (gibanje pred in med vojno ter okupacija na območju Prlekije), krajevna zbirka v Srecah pri Makolah in v nekdanji mariborski moški kaznilec razstava o Josipu Brozu Titu ter o drugih komunistih.

Muzej se ukvarja še s tematskimi razstavami. Skorajda ni bilo leta, v katerem je ne bi njihovi in zunanji sodelavci postavili. Z dosedanjimi so gostovali po vseh večjih in manjših krajih ali mestih Slovenije, večkrat v Ljubljani in enkrat v Beogradu. Pri ljudeh so razstave vzbudile veliko zanimanje. O tem priča podatek, da si jih je od ustanovitve muzeja 1958. leta do danes ogledalo več kot milijon 239 tisoč ljudi, med katerimi je bilo precej mladih.

Ob trideseti obletnici Muzeja NO Maribor lahko utemeljeno rečemo, da so njegovi in njihovi zunanji sodelavci v tem času opravili veliko in zahtevno delo trajne vrednosti.

Drago Miklavec

Ob 45. obletnici 12. SNOUB

Naslednica Šlandrove

Brigada je bila ustanovljena 24. septembra leta 1943 v Mokronogu. Jedro brigade je bila VI. (štajerska) Šlandrova brigada, v kateri sem bil tudi sam. V novoustanovljeni XII. brigadi sem bil 13 mesecev. Pridružil se nam je tudi IV. bataljon Gubčeve brigade, predvsem pa novobiliziranci ob kapitulaciji Italije. Spominjam se, da je moja četa takrat štela 120 borcev in varovala takratno mejo med Nemčijo in Italijo nad Krmeljem. Brigada je šla skozi veliko zmag posamično, pa tudi v sestavi 15. divizije. Tudi neuspeh je bilo, kot pač pri vseh brigadah...

Prva večja naloga brigade je bil pohod čez nemško (še prej italijansko) mejo proti St. Janžu in naprej proti Radečam in Zidanem mostu. Nemško poveljstvo je po zavzetju St. Janža kaj kmalu ugotovilo namen brigade. Izkoristili so korpus, namenjen za boje v Afriki. Sneli so ga iz transporta in usmerili proti naši in Cankarjevi brigadi. S tem se je tudi začela velika nemška protiofenziva – z nemško veliko premočjo.

Nato smo se napotili proti Vinici, kjer je brigada uspešno zadrževala Paveličevo vojsko. Po vsaki ofenzivi pa so se takoj začele prehrabene akcije, kajti med hajkami ni bilo moč priti do tople hrane. Ko je bila brigada ponovno izpopolnjena, so že načrtovali napad na Novo mesto, kjer so sovražnikom povzročili veliko skrbi, truda in žrtv. Rušenje železniških prog in prekopavanje cest okoli Novega mesta pa je bi-

la stalna naloga Dvanajste.

Leto štiriinštrideseto se je začelo z Zdensko vasjo; februarja je bila postojanka uničena, sovražnik pregnan z nekaj mrtvimi in ranjenimi ter z ujetimi belogardisti; zaplenjen je bil tank in veliko drugega orožja in streliva. Nato se je brigada zadrževala okoli Grosupljega in prišla tudi pred samo Ljubljano, kjer je pri Lavrici potolkla in zajela več belčkov. Potem se je ponovno vrnila v notranjost Dolenjske (v Dobrnič, Trebnje in Mirno peč). Na Trški gori je ponovno preprečevala izhode sovražnika iz Novega mesta. Nato spet k Mirni, Gabrovki (prej Sv. Križ) in nato v Radeče po papir. Pri Občinah nad Trebnjem pa je brigada oziroma II. bataljon dodobra razredčil belogardistične vrste, ki so bataljon zaslobovale že na Mirni. Brigada se je bojevala z belogardisti okoli Temenice, Čateža in Primskovega.

Nato je prišla na vrsto Višnja gora, vendar ne uspešno: bila je preveč utrjena z bunkerji. V Bosiljevem na Hrvaškem sta Cankarjeva in Dvanajsta uspešno pomagali hrvaškimi brigadam. Okrepila se je z orožjem in strelivom, nato pa je varovala Belo krajino. Večkrat je bila tudi na Gorjancih, od koder je odbijala sovražnika iz Novega mesta.

Bolj ko se je bližala zima leta 44/45, več manevrskih bojev je imela brigada, večsih pa je sovražnika ustavljala že na izhodiščih. Sovražnik je postal številnejši, brigada pa vedno bolj oborožena in organizirana vojaška enota. Imela je tudi radijsko postajo, gibala pa se je skoraj po vsej Sloveniji.

Omenimo še komandante in politične komisarje brigade, namestnike, komandante bataljonov in komisarje ter njihove namestnike. Na položajih so bili nekateri dalj, drugi manj časa, tudi bolj ali manj uspešni; brigada namreč lep čas ni dajala skoraj nikakršnega kadra drugim enotam, kar pa se je popravilo v drugi polovici leta 1944. Žal jih je veliko že pokojnih, padlih in umrlih. Samo v štabu brigade je bilo 28 funkcionarjev, v bataljoni po petnajst funkcionarjev.

Brigada je imela tudi dobre komandirje in komisarje čet in njihove namestnike. Če bi omenili vse, bi bil dolg seznam, nekaj pa jih vseeno imenujemo: Raco, Jerman, Huso, Čoban, Jerič, Badovinac, Platina, Boštjan, Žitnik, Krautberger, Petruška, Slapnik, Primožič, Slovan, Jesen, Dobravec in komisarji Džič, Kostjam Stepko, Kolar, Boris, Franta, Nadja, Danilo in drugi.

Letos tako praznujemo 45. obletnico obstoja brigade. Želeli bi, da bi brigada imela zbor na območju njenega delovanja, vendar je pravkar bil zbor 15. divizije v Novem mestu in je blagajna izsušena. Koliko nas pa še bo ob 50. obletnici ustanovitve brigade, pa žal ne vemo. Sam sem eden mlajših, pa vendar je meja starosti že očitna. Omeniti pa moram, da je ob Zasavju in okolici, kjer živim približno 200 pripadnikov te naše slavne brigade.

Srečko Grašič

Gorenjski vezisti ob svojem prazniku

Na seji odbora sekcije vezistov NOV Gorenjske, ki je bila pred kratkim v Radovljici, so se dogovorili o praznovanju dneva vezistov 26. septembra, o pripravi na letno skupščino, o letovanju v Strunjanu ter sodelovanju s delavci PTT, Iskre in vezisti JLA. Kar zadeva praznovanja, so sklenili, da se bosta osrednje proslave v Ljubljani, ki je navadno 26. septembra v Vojašnici Ljube Šercerja, udeležila dva člana sekcije, drugi pa se bodo po možnosti udeležili prireditve in slavnosti, ki jih vsako leto pripravi v Vojašnici Staneta Žagarja in domu JLA v Kranju. Za koordinacijo in obveščanje bo poskrbel občinski Aktiv v Kranju. Vse omenjeno se bo v zunanjih enotah predvidoma izvršilo pred praznikom, da bo možna udeležba še v Ljubljani.

Člani sekcije bodo imeli letno skupščino oktobra in sicer bo letos v poslopju glavne pošte v Kranju. Dan in čas bodo določili delavci delovne organizacije PTT Kranj, ki

imajo patronat in so tudi vsako leto gostitelji. Na letni skupščini se bodo odločili o predlogu, da se sedež z Jesenic prenese v Kranj, kjer naj bi bila predsednik ter tajnik. Na seji so poudarili, da so člani odbora pripravljene še naprej delovati kot doslej, le izvršilni odbor bo moral biti nov. Predsednik in tajnik pa morata bivati v istem kraju, v tem primeru, v Kranju, ker sicer delovanje ni mogoče.

Na seji so ugotovili, da so jim sredstva pošla, zato bo blagajnik Vinko Berce podal obrazložitev porabljenih sredstev, da bo Skupnost lahko nakazala denar. Nekoliko razočarani pa so, ker na dva predloga še niso prejeli jubilejnih priznanj, za dosedanje uspešno delo. O brezplačnem letovanju v počitniškem domu PTT v Strunjanu so udeleženci izrekli pohvalo in zahvalo, nato pa so določili dva člana, ki bosta brezplačno letovala prihodnje leto ter enega, ki bo plačal sam.

Branko Blenkus

Iz naših krajev

Radovljica

Prizadevnost borcev v delegatskem in družbenopolitičnem življenju

V radovljiški občini kljub visoki povprečni starosti deluje v raznih delegacijah, družbenopolitičnih organizacijah, sisih in drugih organih kar 745 članov ZZB NOV, kar je skoraj tretjina vseh članov v občini. V delegacijah in drugih organih krajevne samouprave je vključenih 117, v društvih in organizacijah opravlja dolžnost predsednika 21, v sekretariatih osnovnih organizacij ZK pa 27 borcev. Tudi v raznih organih socialistične zveze od KS, občine do republike je še vedno aktivnih 163 borcev. Njihov delež je tudi velik v organizaciji ZRVS, kljub starostni meji članstva do 55 let pa v tej organizaciji še vedno aktivno deluje 33 članov ZZB NOV.

JR

Tržič

Ne pozabimo na padle v NOV

Tudi letos sem, pred kratkim že drugič, obiskal svoj rojstni kraj Tržič in okolico. Tam sem tudi (kot invalid od tretjega leta starosti) prispeval svoj skromni delež narodnoosvobodilnem boju. Zato ob vsakem obisku nekaj časa posvetim tudi spominu padlih in umrlih borcev. Obiščem njihova spominska obeležja in grobove, ki pa so zadnje čase žal vedno bolj prepuščeni pozabi. Večina KO ZB NOV še kar vzorno skrbi za vzdrževanje spominskih obeležij in pomnikov NOB, posebej bi ob tem pohvalil KO ZB NOV Križe pri Tržiču za obnovo spomenika NOB pred osnovno šolo »Kokrškega odreda«, ko je bil res že hudo potreben obnove. Žal pa jih ne morem pohvaliti pri vzdrževanju grobov borcev padlih v bojih na njihovem območju. Konkretno imam v mislih grob Franca Mravljeta-Silva, ki je padel 17. aprila 1945 v sovražnikovo zasedo v gozdu nad Pristavo. Skromna plošča označuje njegovo zadnje bivališče na pokopališču v Križah. Napis na plošči pa že leta nihče ne obnavlja, tako da najdeš njegov grob le, če že veš zanj.

Kaj nekdanji šef pomožnega obveščevalnega centra Kokrškega odreda za svoj prispevek k osvoboditvi ne zasluži vsaj urejenega zadnjega bivališča? Vprašujem KO ZB NOV, SZDL in mladinsko organizacijo v Križah; ali je obnova (pozlata) črk na nagrobni plošči zanje tako veliki strošek, da ga sami ne zmorejo? Kaj pa domicilni odbor Kokrškega odreda? Z dobro voljo in sodelovanjem vseh družbenih organizacij se tudi takšne zadeve lahko zadovoljivo uredi.

Pozivam družbenopolitične organizacije, naj skrbijo, da obdobje našega narodnoosvobodilnega boja in revolucije ne zatone v pozabo. Ta naš boj, vse naše žrtve in prelita kri, so namreč najsvetlejša zgodovina. Zato jo spoštujemo, kajti narod brez zgodovine kmalu propade. Na preteklostjo zgodovine gradimo za mir iz sožitja med narodi. To, najmanj to smo dolžni padlim za te ideale.

Franc Teran

Krvavec

Podpisali so samoupravni sporazum

Posebna slovesnost je bila v nedeljo popoldne v domu na Kravcu, kjer sta predsednik krajevne skupnosti Grad Ciril Hudobivnik in direktor RTC Krvavec Franjo Kreačič slovesno, ob navzočnosti predstavnikov družbenopolitičnega življenja cerkljanskega območja, borcev druge grupe odredov in Kokrškega odreda, podpisala samoupravni sporazum o prenosu neposredne skrbi za vse spomenike na območju Kravca na DO RTC Krvavec.

Samoupravni sporazum je vsem navzočim predstavil Janez Por ter se na koncu zahvalil DO RTC Krvavec za sprejem neposredne skrbi za spomenike in jim zaželel še veliko delovnih uspehov v prihodnje. Direktor DO RTC Krvavec Franjo Kreačič pa je ob tem dejal, da so samoupravni sporazum obravnavali na samoupravnih organih in ga enotno sprejeli ter se obvezali, da bodo s ponosom skrbeli za vsa obeležja na območju Kravca ter tako prenašali tradicijo NOB na mlajše rodove.

Janez Kuhar

Na prvi dan ženevske konference o miru med Irakom in Iranom je skupina Kurdov s transparenti v rokah, s petjem in skandiranjem demonstrirala pred Palačo narodov. Toda, bili so samo folklorna posebnost ob robu konference. Generalni sekretar ZN Peres de Cuellar ni imel časa zanje.

Politkomisar Sime zbira in komentira

Dinar pa še kar pada

Od osvoboditve sem ne poznam nobene zvezne vlade, pod katero bi dinar – naša nacionalna valuta – tako hitro padal kot pod sedanjo, ki jo »uspešno« vodi spoštovani Branko Mikulić.

V dokaz te trditve o nezadržnem, že naravnost katastrofalnem padanju dinarja, navajam podatke, koliko več dinarjev je bilo treba odšteti za tuje valute v času od 1. januarja do 19. avgusta letos: avstrijski šiling – 91,59 odstotkov več, francoski frank – 91,37 odstotkov več, italijanska lira – 90,43 odstotkov več, zahodnonemška marka – 95,96 odstotkov več, švicarski frank – 84,10 odstotkov več, švedska krona – 105,24 odstotkov več, britanski funt – 108,36 odstotkov več, ameriški dolar – 128,89 odstotkov več in grška dragma – 89,61 odstotkov več!

Po podatkih (slovenske) Tržaške kreditne banke je 15. maja 1986, ko je nastopila Mikulićeva vlada, bil **nakupni tečaj dinarja 3,90 lir, prodajni pa 4,40!** Po dveh letih – 15. maja letos – pa je socialistični dinar pristal na **0,60 lire, sedaj pa že na 0,43 lire** s tendenco padanja, kot strokovno ocenjujejo tuji in domači bankirji.

Zame je strahotno padanje vrednosti dinarja dokaz, da Mikulićeva vlada ni dosegla tistega, kar je obljubljala ob svojem nastopu! Ob tem sem se spomnil, da je premier Branko Mikulić decembra lani sodeloval v oddaji Refleksi na programu TV Titograd. Odgovarjal je na vprašanja dveh novinarjev in gledalcev iz vse države.

Na vprašanje, če razmišlja o odstopu, če ne bi bil uspešen kot predsednik ZIS (tega je v tem primeru napovedal ob prevzemu tega položaja), je Mikulić odgovoril: Tudi sedaj mislim tako kot takrat. Ko bom ocenil, da ne morem več opravljati dela, se bom odločil za odstop. Dokler pa bodo kakršnekoli možnosti za uspeh, se bom boril!

Resnici na ljubo spoštovanemu Branku Mikuliću ne gre odrekati doslednosti. Vendar pa v razvitem svetu ni nikjer obstoj vlade odvisen le od lastne ocene predsednika vlade, temveč od ocene parlamenta, gospodar-

stva in ne nazadnje tudi od javnosti!

Pri nas je tudi to drugače, kot tudi marsikatera druga stvar...

Na dan s številkami!

V srbskem tisku sem večkrat zasledil precej grob očiitek, da Slovenijo nič ali pa prav malo skrbi Kosovo in da ne prispeva k odpravi nakopičenih kosovskih problemov.

Pravkar objavljene številke iz poročila Gospodarske zbornice Slovenije pa dokazujejo prav nasprotno.

V lanskem letu je bilo pri pristojnih organih Kosova in Slovenije verificiranih deset programov za gospodarske naložbe v investicijski vrednosti 56,7 milijarde dinarjev, za katere je združeno delo iz Slovenije združilo 10,2 milijarde dinarjev. Za programe iz prejšnjih let je bilo združenih 9,6 milijarde dinarjev in še 5,4 milijarde dinarjev v obliki aneksov k samoupravnim sporazumom zaradi podražitev ali večjega obsega del. Samo teh deset lanskih programov bo omogočilo **na novo zaposlitev 2.337 delavcem.**

Do konca leta 1987 je imela Slovenija s Kosovom verificiranih 63 samoupravnih sporazumov o združevanju sredstev z investicijsko vrednostjo 142,7 milijarde dinarjev. Ko bodo vsi ti projekti zaključeni, se bo **na novo lahko zaposlilo skoraj 13.000 delavcev!** Letos naj bi končali 19 programov, kar bo omogočilo **zaposlitev 5.500 delavcev.**

Ob tem pa me zanima, ali bo srbski tisk sedaj objavil gornje številke in s tem »razorožil« svoje prejšnje trditve, da Slovenija ne pomaga gospodarstvu Kosova. Spričo dosedanje prakse je to kaj malo verjetno...

Seveda bi bilo pri tem pošteno, da bi od zneska pomoči ožje Srbije odbili pomoč, ki jo je deležna nova specializirana potovalna agencija Kosovo Polje ali z uradnim nazivom »Odbor za organizacijo protestnih zborov Srbov in Črnogorcev s Kosova iz-

ven Kosova«, ki mu predse- duje Mića Sparavalo.

Zatorej na dan s številkami!

Naša RTV med prvimi na svetu

Jugoslovanska RTV (sestavljajo jo vseh osem RTV centrov) sodi med prvo deseterico najbolj razvitih RTV centrov na svetu, kar je vse- kakor močno osupljiv podatek! Vendar na žalost ne po programu, temveč po številu zaposlenih, ki jih je po stanju 31. decembra lani kar 18.693!

Stanje zaposlenih po posameznih RTV centrih je sledeče: Beograd – 3.777, Ljubljana – 2.268, Novi Sad – 2.069, Priština – 1.767, Sarajevo – 2.166, Skopje – 2.197, Titograd – 642 in Zagreb – 3.539.

Tudi mesečna RTV naročnina je zelo različna in se giblje od 7.000 (Beograd) do 16.000 dinarjev (Ljubljana). Vendar naročnina in ostali dohodki (zlasti od EPP) ne zadoščajo za pokrivanje stroškov, zaradi česar RTV centri – z izjemo Ljubljane – prejemajo dotacije.

Zanimiv je pregled strukture pokrivanja stroškov:

Beograd – naročnina 80,69 odstotkov, EPP 19,19, dotacija 0,12 odstotkov, Ljubljana – naročnina 79,80 odstotkov, EPP 20,20 odstotkov, Novi Sad – naročnina 80,50, EPP 9,25, dotacije 2,25 odstotkov, Priština – naročnina le 25,94, EPP 7,70, dotacije 66,36 odstotkov! Sarajevo – naročnina 85,70, EPP 12,90, dotacije 1,40 odstotkov, Skopje – naročnina 86,47, EPP 12,90, dotacije 1,40 odstotkov, Titograd – naročnina le 45,75, EPP 16,24, dotacije 29,90 odstotkov! Zagreb – naročnina 83,24, EPP 16,24, dotacije 0,52 odstotkov.

Število naročnikov: Beograd – 1.136.850, Ljubljana – 527.912, Novi Sad – 511.395, Priština – 134.800, Sarajevo – 698.216, Skopje – 349.349, Titograd 82.626 in Zagreb – 1.086.468, kar zneske skupaj za vso Jugoslavijo – 4.517.686 naročnikov.

Na zadnjem jugoslovanskem RTV festivalu v Neumu so še ugotovili, da zaradi gospodarske krize stalno upada število naročnikov in da obenem raste število naročnikov-neplačnikov, zlasti še v Makedoniji, Črni gori in na Kosovu.

Tem ugotovitvam naj še

dodam, da ima Skopje najso- dobnejšo RTV hišo, ki sodi v sam evropski vrh. Gradnjo te razkošne stavbe so ostro kritizirali na zadnjem kongresu makedonskih komuni-

stov, vendar to – kot je pri nas že v navadi – ni prav nič zaleglo...

Razen tega pa v vseh osmih RTV centrih še prav nič ne razmišljajo, da bi zmanjšali število zaposlenih, po katerem se je Jugoslavija uspešno prebila v sam sve-

tovni vrh, temveč o novih fintah za podražitev mesečne naročnine...

Črnogorski avtomobili

V družbenem sektorju Črne gore – piše titograjska Pobjeda – je 4.177 službenih avtomobilov, od tega so jih kar 667 uvozili (ker so bili domači najbrže premalo reprezentativni – pripomba Sime). Če bi vse te avtomobile postavili v vrsto, bi bila ta dolga kar **16 kilometrov**. Če seštejemo stroške po prevoženih 10.000 kilometrih letno (po 11.600 dinarjev za kilometer), pridemo do izredno velike številke 485,5 milijard dinarjev!

Koliko je to? Ravno toliko, kolikor zneso dohodek vsega črnogorskega gospodarstva!

Moj komentar: kaj storiti, da se bo zaskrbljujoče stanje izboljšalo? Rešitev je sila preprosta: nemudoma je treba povečati pomoč nerazviti bratski Črni gori...

Mile viže »aus Oberkrain«

V ponedeljek, 5. septembra, sem po večerji v hotelu, ki se nahaja sredi lepega borovega gozda na Čikatu, odšel na sprehod v pol ure oddaljeni Mali Lošinj. Ko sem se z grebena spuščal v prijetno in živahno malo mesto, sem zaslišal znane melodije slovenske narodno-zabavne glasbe.

V Centru na obali je na odru igralo pet postavnih moških v slovenskih narodnih nošah, tudi pevka s prijetnim glasom je bila tako oblečena. Okoli odra je stalo veliko poslušalcev, med katerimi so prevladovali turisti iz Avstrije in Nemčije, ki so nastopajočim večkrat navdušeno ploskali.

Že sem hotel vprašati sosedo, kdo so godci, ki tako lepo igrajo viže dežele na sončni strani Alp, ko sem zagledal velik plakat, na katerem je nad sliko ansambla pisalo z velikimi črkami: »Original SAVA Quintet mit MAJA aus Oberkrain«.

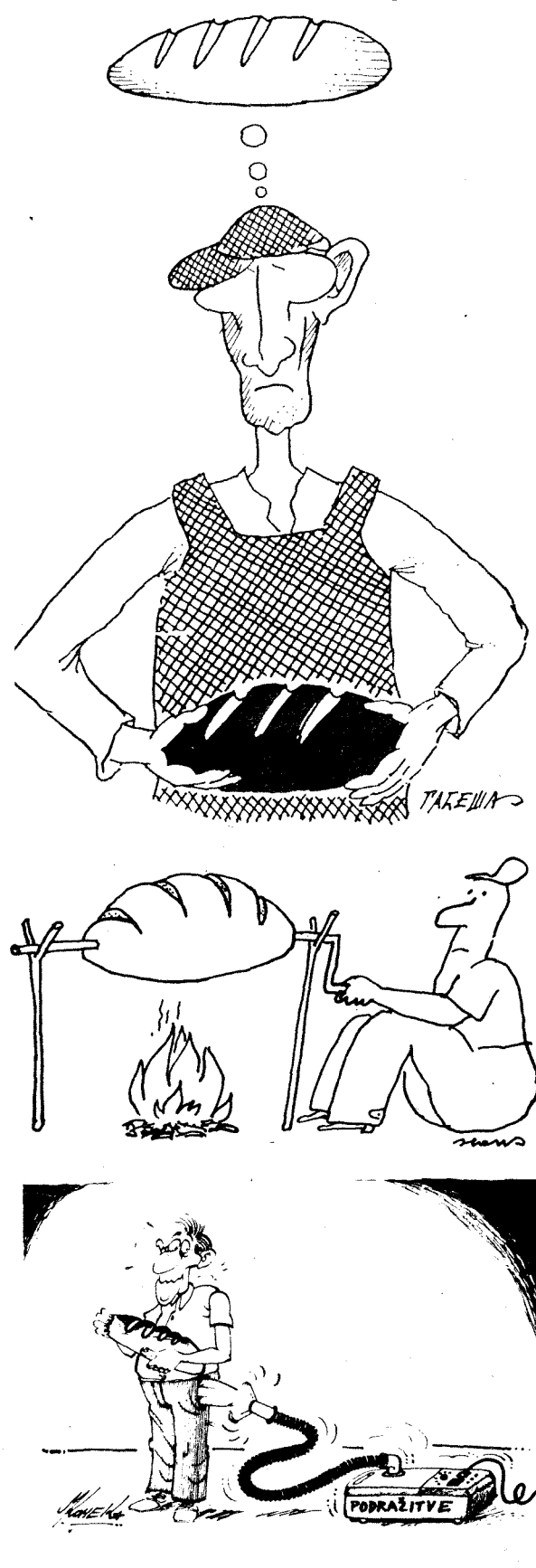
Napovedovalec – član ansambla je napovedoval v slovensčini in nemščini...

Ker verjamem, da skupina, ki – resnici na ljubo – dobro igra mile viže, največ nastopa po Sloveniji in pri tem zagotovo lepijo plakate s slovenskim besedilom, ne razumem, zakaj je Mali Lošinj preplavila s plakati v nemščini!

Spet nov primer slovenskega hlapčevstva...

Vaš Sime

Na temo: naš vsakdanji kruh

Književniki, padli med NOB

Vinko Košak

Ob 85-letnici rojstva

Pesnik in esejist Vinko Košak se je rodil 22. septembra 1903 v Ljubljani. Studiral je sprva gozdarstvo v Zagrebu in nato slavistiko na ljubljanski univerzi. Kot profesor slovensčine je poučeval v Murski Soboti, Mariboru in v Ljubljani. Zaradi družjenja s komunisti je bil osumljen komunistične propagande: odpustili so ga iz službe in ga za nekaj časa zaprli. V obdobju do leta 1942 je objavljali svoje pesmi in eseje v Mladini, Književnosti, Ljubljanskem zvonu in naposled v ilegalnem Slovenskem zborniku 1942, leposlovnem in kulturnopolitičnem almanahu napredne inteligence, ki se ni strinjala

z okupacijo slovenskega ozemlja. V njem je izšla Košakova pesem Črna cesta – o črnih, tujih možeh s črnim srcem.

Košak je bil med souredniki Knjige drugova (1929), almanaha jugoslovanske socialne lirike, knjige, ki je povzročila pravi preplah med predstavniki režima, zato jo je državni pravdnik zaplenil, obtoženci pa so bili v znamenem kikindskem procesu oproščeni.

Slovenska literarna zgodovina obravnava Košaka kot pesnika, ki je v svojih izpovedih oznanjal delavsko kulturo in hrepenel po novem človeku. Priznava mu tudi status enega glavnih marksističnih kritikov pred obdobjem NOB. Sprva je bil pod vplivom ekspresionizma, kasneje pa je prevzel slog socialno-realistične poetike.

Literarna zgodovina ga prišteva h Kosovelovemu krogu. Izmed njegovih predvojnih pesmi je izšlo v slovenskem zborniku 1945 njegovo Poslednje pismo. To njegovo pretresljivo pesem uvrščajo izvedenci v evropske izbore poslovnih pisem žrtev nacizma.

S svojim naprednim revolucionarnim delovanjem, s svojo čutečo umetnostjo, ki je bila vedno na strani človeka, s svojo tragično smrtjo (italijanski okupatorji so ga kot talca ustrelili 14. oktobra 1942 v Gramozni jami v Ljubljani) se je Vinko Košak za vedno zapisal med umetnike – borce, ki so pripravljali novo pravično družbo, a je niso dočakali.

Dušan Mevlja

Vinko Košak

Poslednje pismo

Predraga,
spet bije mi hitreje srca nemirnega
utrip,
ko gledam te v spominu, kako
vzcvetela si v ljubezni kip,
ko začutila si pod srcem otroka
najinega prvi gib.
Se veš, kako potem sva modrovala:
bo fant, dekle, podoben meni, tebi
in kakšno bi ime mu dala?
Potem si v črni slutnji mi na prsi pala,
se oklenila me tesno
in vsa v obupu zajokala.
»Ne pojdi proč, pri naju ostani!«
si zaprosila: a že si se želje svoje
zgrozila,
roke okoli mojega vratu oklenila
in vzkliknila s poslednjo silo:
»Oprosti, dragi: pojdi za hčer, za sina,

za domovino!«
Zdaj je končano, sodba izrečena,
pot k tebi, k njemu, ki me nikdar ne bo
poznal,
ne vodi več nobena.

Ko pismo to boš brala, bo že vse
minilo,
a njemu, otroku najinemu, tole
sporočilo:
bo fant, naj bo kot jaz,
bo hči, kot ti!

Poslednja luč gori zdaj meni
in njim petero, ki smo borili vsi se
z isto vero.
Ostani zdrava,
z ljubeznijo se najino obojno otroka
okleni!

Mladi iz Zagorja ob Savi in Hrastnika, ki ne obiskujejo srednjih šol, so bili na obrambnem usposabljanju

V začetku strah, ob koncu zadovoljstvo

Zoprna septembrska sredo. Dež pada, ne pada, odrešilnega sonca pa ni in ni. Nad zasavskimi griči in hribi se počasi vlačijo temnosivi oblaki, ki napovedujejo še slabše vreme.

Pod Zasavsko goro leži prijetna vas Tirna. Iz Zagorja vodi do nje cesta, ki je zdaj asfaltirana, zdaj makadamska, pa spet asfaltna in znova makadamska. Še sreča, da pada dež in prahu ne dovoli da bi se dvigoval.

Na robu ene izmed globeli, ne daleč stran od vasi, se je pojavila kolona nenavadno oblečenih ljudi, šotorska krila pričajo, da so pripravljeni za hojo po dežju. Ko je bila vsa kolona na čistini, se je na drugi strani globeli zaslišalo povelje: »Ogenj!« Zaropotalo je. Kolona se je razbežala in vsak si je poiskal najboljše možno kritje. Tudi kolona je začela odgovarjati z ognjem. Kmalu sta se na obeh straneh zaslišala ukaza o prekinitvi ognja. Za kolono je prišel starešina in na hitro je »svojim« vojakom povedal, kaj se je naredilo dobro in kaj bi bilo lahko boljše. Medtem pa je s »svojo« vojsko prišel iz gozda drugi starešina in skupini sta zamenjali vlogi.

Nekajkrat so ponovili zasedo. Starešini sta presodila, da so nekateri še mokri in sklenila sta, da se vrnejo v »bazo«, to je nekdanja podružnična osnovna šola v Tirni. V učilnici, ki so jo uporabljali za pouk, je bilo prijetno toplo in ob gledanju poučnih filmov je čas hitro mineval. Šolska ura je bila mimo in sledilo je deset minut odmora.

Mladi so bili zelo zadovoljni

Nekatere smo vprašali, kako se počutijo na usposabljanju. **Dunja Brečko** je pripovedovala: »Vedela sem, da bom morala na to usposabljanje, vendar se mi ni niti sanjalo, kaj bomo tukaj delali. Ko sem dobila poziv, so bili še bolj začudeni starši. Na dan odhoda mi je mama rekla, da moram narediti tisto, kar mi rečejo in da bo že nekako šlo. Oče pa je modro molčal. V moji delovni organizaciji – Steklarni Hrastnik – so dejstvo, da odhajam na urjenje, sprejeli z razumevanjem in kot stvar, ki je razumljiva sama po sebi.«

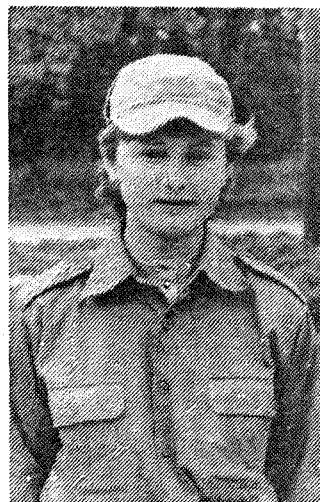
Nevenka Kotar, ki je zaposlena v delovni organizaciji Elektro elementi na Izlakah, pa je nadaljevala: »Morala sem iti in tu se ne da nič pomagati. Kaj me čaka na urjenju, sem dokaj natančno vedela. Lani je bila namreč na tem usposabljanju moja sosedica in mi je zelo podrobno povedala, kaj vse se dela. Življenje ni nič težje, kot mi je ona opisala. Tistim dekletom, ki bodo še morale na to usposabljanje, pa svetujem, naj se ne bojijo, saj ni hudo. Čeprav mi tukaj nič ne manjka, pa želim, da bi vendarle to usposabljanje minilo. Pogrešam dom in star način življenja.«

Tudi druga dekleta, s katerimi smo se pogovarjali, so bila podobnih mnenj. Na urjenju ni tež-

ko, toda... Povsem drugače pa so mislili fantje. **Boris Obreza**, sicer zaposlen v DO Siporex, je razmišljal tako: »Boljše, kot je, ne bi moglo biti. Res, da nam že nekaj dni naga-

Dunja Brečko

Nevenka Kotar

Boris Obreza

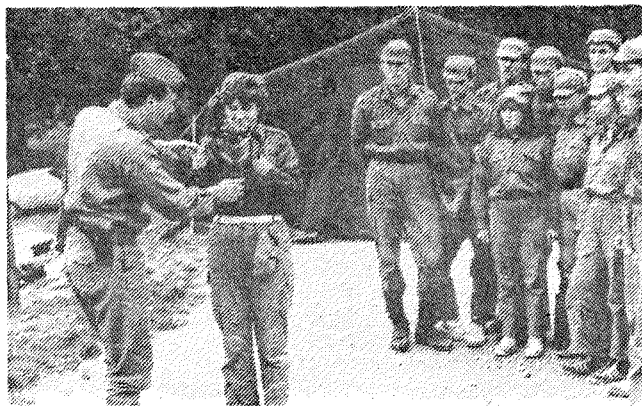

Dejan Pelko

ja vreme, toda drugače je odlično. Hrana je dobra, fantje sicer spimo v šotoru, toda na suhem, med seboj se dobro razumemo, tovariši (tako imenujejo starešine) so tudi strokovnjaki za svoje področje in nas veliko naučijo. Že prej sem veliko vedel o stvareh, o katerih se učimo tukaj, toda bolj na splošno. Zdaj pa sem veliko izvedel o podrobnostih. Vsi skupaj smo obnovili znanje iz orientacije, poznavanja orožja in opreme. Najbolj veseli pa smo bili ostrostrelstva. Če bi do česa prišlo, znamo zdaj tudi mi prijeto za orožje. Mislim, da mi bo ob koncu urjenja težko, ko se bom ločil od prijateljev; upam pa, da bomo še naprej imeli stike in da se bomo še srečevali med seboj.«

Podobnega mnenja je bil tudi **Dejan Pelko**, ki je dejal: »Prihod je bil težak. Drugo okolje, drugi ljudje, drugačen način življenja in nekaj dni je bilo potrebnih, da sem se privadil. Zdaj je vse v najlepšem redu in zelo težko bomo odšli domov. Med seboj se zelo dobro razumemo in v teh dneh ni bilo nobenih sporov med nami. Lepo se razumemo tudi s tovariši in vsi skupaj se trudimo, da bi delo potekalo čim bolje. Ko sem izvedel, da grem na usposabljanje, sem pričakovala slabše, vendar sem se zmotil. Slika, ki sem si jo ustvaril o vojaškem življenju, je zelo dobra, toda zavedam se, da bo življenje v JLA precej drugačno, strožje, s še več reda in discipline.«

Odmor se je počasi iztekal in fantje ter dekleta so

Med urjenjem so precej časa namenili tudi ABK obrambi. Nekaj težav, predvsem dekletom, je povzročalo natikanje zaščitne maske na glavo. Ob pomoči starešine Mateja Logarja je to pravilno naredila tudi Marjeta Štrajhar.

se počasi vrnili v učilnico, kjer je bil na vrsti še en poučni film. Medtem je v tabor prišel tudi načelnik oddelka za ljudsko obrambo občine Zagorje ob Savi **Tomo Garantini**. Skupaj s tremi starešinami; Lazom Grujičem, Tadejem Burgajem in Matejem Logarjem smo se začeli pogovarjati o letošnjem obrambnem usposabljanju mladih, ki ne nadaljujejo šolanja v srednjih šolah.

Tudi pri tem racionalizacije

»Letos smo petič pripravili to usposabljanje skupaj z občino Hrastnik. Tako prihranimo nekaj denarja, pa tudi mladi se

med seboj spoznajo, ker je za uspešno opravljanje nalog v morebitni vojni posebej pomembno. Letošnje usposabljanje bo potekalo šestnajst dni, kar je dva dni manj, kot je predpisano. Ta dva dni smo pridobili z intenzivnejšim delom in tudi na ta način smo pocenili to akcijo,« je pripovedoval Tomo Garantini.

V začetku je delalo razstavljanje orožja precej preglavic, kasneje pa je postalo prava igra. Starešina Tadej Burgar razlaga Senadi Hodžić in Mojeji Hrovat, kako morata vstaviti zapiralo v avtomatsko puško. Sandi Kojič in Dejan Zupan pa sta razstavila in sestavila polavtomatsko puško.

Na Tirni se je zbralo 39 mladih iz obeh občin, med njimi pa je bilo 22 fantov in 17 deklet; večina je zaposlenih, stari pa so med 16 in 17 let. Nekaj je takšnih, ki so leto starejši in niso bili na lanskem usposabljanju zaradi zdravstvenih ali kakšnih drugih razlogov.

»Usposabljanje poteka v Tirni, kjer smo »zasedli« nekdanjo podružnično

precej denarja, da bi jo uredili po naših željah; toda tega nimamo,« poudarja Tomo Garantini. »Sicer pa ta objekt uporabljamo še za druga urjenja. Tako tukaj usposabljammo enote za zveze, narodno zaščito, pretežno pa ga uporabljamo teritorialna obramba za usposabljanje svoje sestave. Če nam bo v prihodnosti

ga izmed borcev, ki jim je slikovito opisal dogodke med NOB v tem delu naše republike. Obiskali so tudi jamo, v kateri se je skrival tamkajšnji prvoborec in organizator vstaje v Zasavju Polde Ebri-Jamski.

Opozoriti velja tudi na sodelovanje z mladinsko organizacijo v krajevni skupnosti Senožeti-Tir-

uspelo zbrati dovolj denarja in objekt obnoviti, bi v njem usposabljali tudi druge strukture SLO in DS iz krajevnih skupnosti, delovnih organizacij in občin.«

Za uspeh takšnega urjenja je tudi zelo pomembno, kakšni so ljudje, ki ga vodijo. Po besedah Toma Garantinija so starešine izbrane zelo primerno, saj sta dva člana ZRVS, tretji pa je diplomirani obramboslovec. So zelo delovni in predani svojemu delu; kar pa je najpomembnejše – znajo ustvariti delovno ozračje med mladimi.

Ne samo obrambno usposabljanje

Usposabljanje mladih, ki ne obiskujejo srednjih šol, pa ni samo obrambno, ampak ima širše razsežnosti. Tako so mladi slišali marsikaj zanimivega o dogajanju v obeh občinah in širše. K temu so s svojimi obiski prispevali predstavniki družbenopolitičnih organizacij, občinskih organov, struktur SLO in drugi.

Prav gotovo je bil za mlade zanimiv obisk ene-

na, ki je bilo tesno in vsestransko. Zvrstila se je vrsta skupnih sestankov, športnih tekmovanj in drugih dejavnosti. Skupaj pa so pripravili tudi delovno akcijo.

Medtem se je iztekel poučni film. Matej Logar in Tadej Burgar sta mladince in mladinke poslala po osebno oborožitev in opremo. Že čez nekaj trenutkov sta bila oba voda v postroju. Ob tem je Matej Logar dejal: »Ko gre za praktične dejavnosti, ni težav. Vsi zelo radi delajo taktične vaje, sestavljajo in razstavljajo orožje in sicer praktično vadijo, težje pa jih je pridobiti za teoretične teme. Pri teh se trudimo, da bi jih predstavili čim preprosteje in razumljivo. Mislim, da bi morali imeti na teh usposabljanjih še več prakse in da bi teorijo morali skriti na res najmanjši del.«

Pomemben del tega in vseh drugih tovrstnih urjenj je prehrana. Vsi, s katerimi smo se pogovarjali, so nam zagotavljali, da je pri njih na Tirni hrana odlična. Kuharica Stanislava Pacirer se je potrudila, da so bili mladi zadovoljni. »Jedilniki so sestavljeni že prej in po njih kuham. Seveda je treba včasih kaj prilagoditi, toda v glavnem jedo tisto, kar je napisano na jedilniku. Zelo radi jedo testenine, pečeno meso, solato, mlečni riž in vojaški fižol. Na dan imajo tri obroke in če je kdo lačen, dobi dopoldan tudi malico. Te največ pojedjo takrat, ko gredo že zjutraj na taktične vaje. Ker je dela veliko, mi v kuhinji pomagata dve dekleti. Z njima sem zelo zadovoljna.«

Stanislava Pacirer s svojima pomočnicama Andrejo Obreza in Ano Ravnika.

S poti po Koroškem

»Oj dečva, ne udaj se na paure...«

...poje prelepa koroška pesem, češ »na paurah so dela teške«... Tistim pa, ki so bili na paurah vse življenje, tega ni treba posebej peti. In vendar ostajajo na kmetijah, vztrajajo, četudi včasih za ceno neke drugačne sreče in drugačnih možnosti.

Na Jeklovi domačiji

Ob potočku Koprivne smo jo po istoimenski dolini urezali proti »Jeklnu«. To pa pomeni, da smo se morali prav visoko vzpeti do roba, kjer nad dolino kraljuje Jeklova domačija. Živomodra dijana je svetila s svojo »zadnjico« daleč naokoli in ni čudno, da je za nami, komaj smo potrkali in spregovorili nekaj besed z gospodinjjo Ančko, pribrzel avto s štirimi brhkimi fanti v civilu, ki so se prav diskretno pozanimali, kaj vendar iščemo tam gori, v obmejnem pasu...

Potem smo eni druge malo spraševali in se je izkazalo, da so oni zadolženi za redni nadzor nad tem območjem, saj se kljub našim na stečaj odprtim mejam na mejnih prehodih tod naokoli smukajo ljudje, ki skušajo brez pravih potnih listin, iz različnih držav priti prek Jugoslavije kam naprej.

Ančka je prinesla veliko skledo preimenovalne koroške skute in smetane ter tako vsaj za nekaj časa dosegla tišino za mizo. Šele potem ko je moški del obiskovalcev odšel, sem jo vprašala, kje so ostali družinski člani. Jih ni, je že nekam vajeno skomignila z rameni, ker jo tako vpraša prenekateri popotnik. Kajti Jeklova domačija – to je Ančka. Ančka s svojo močno postavo in prijazno ruto v laseh, z nasmehom in hkrati hrepenenjem v pogledu, s polnim hlevom krav, s kokošmi, prašiči, z velikan-skimi lonci mleka, ki se siri, na predčudoviti kmetiji, ki kaže na to, da je nekoč poznala boljše čase in številno družino. Mislim si, da bi bilo tudi v Ančkinem pogledu več smeha in veselja, če bi imela pri roki mlade moči, ki bi zasukale rokave. Tako pa sama gara, kakor ve in zna; od jutra do jutra in od zime do zime – dokler bo šlo. Noge jo že po malem dajejo in tudi sicer ni več pri krepkem zdravju.

Nekoč pa je bila Jeklova domačija daleč naokoli znana po kmečkem turizmu. Še pred vojno so hodili k njim iz Zagreba, pa celo iz Beograda. Zdaj kaj takega ne pride več v poštev. Ljudi za pomoči, in ko ne bo več Ančke, kdo ve... Poslopja so velika – počasi se kaže potreba po njihovem popravilu. Pred desetimi leti je dala obnoviti hlev po sodobnih zahtevah kmetovanja. Pa vendar...

Ko se je začela vojna, ji je bilo dvanajst let. Ančka se dobro spominja vsega, saj je bila tako zvedav deklič. Na njihovo razgledno točko ob kmetiji so prihajali Nemci iz Globasnice in Železne Kaple ter Črne. Tako se je Koroški bataljon enkrat ali dvakrat komaj izmaknil z njihove domačije. Sicer so pa pogosto prihajali k hiši in od Jekla vedno sili odhajali naprej. Mati Margareta je bila po rodu iz Bele (danes na oni strani jugoslovansko-avstrijske meje) in tako so tudi dekleta (Ančka ima še dve sestri), dobro poznala kraje na tisti strani. Tako smo za hip težko sledili njeni pripovedi, saj ni

omenjala meje, le kraje in ljudi, ki so znanci – s tega in onega konca. Gotovo pa se je najbolj in za vselej urezalo v spomin dekleta tisto jutro, ko je neki raztrganec zdaj že desetletje pokojno Margareto postavil k steni in vanjo nameril pištolo. Nekaj matrine neustrašnosti je ostalo v Ančki in seveda nekaj prave koroške trme, da tako strumno vztraja, čeprav se človeku na trenutke zazdi, kot bi bile ona, hiša in celotna domačija spomenik umirajočemu kmečkemu življenju.

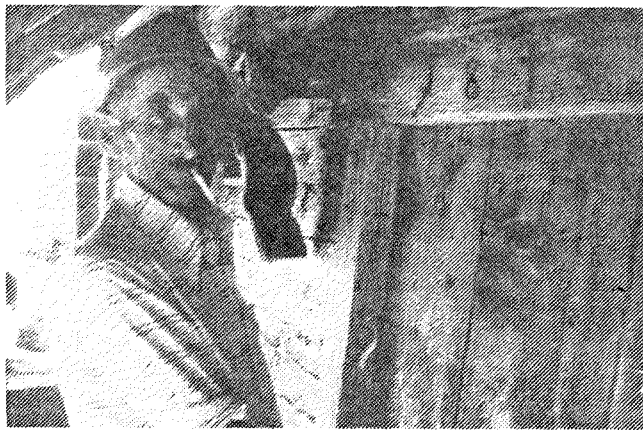
Človek bi tako rad rekel: »Saj bomo prišli še kdaj, pa

gorski poti proti 1600 m visokemu sedlu, ki se na drugi strani prevesi v prelep, nenavadno samoten, pa tudi srečen kraj – Toplo.

Končnikovi v Topli

»V dolinah tleč upor se tod mogočno je razplamenel, tod hoste partizanom razprostrle so objem, domovi jim odprli vrata na stečaj, ljudje so s srcem jim prisluhnili...«

To so verzi, ki sem jih našla zapisane na spomeniku koroškimi partizanom, na holmcu nad Končnikovo do-

Ledrovce – nekdanji borec Milutin – se je takole postavil pred prelepo starinsko kašo, ki jo pa, žal, že najeda zob časa.

še koga bomo vzeli s seboj in malo pomagali,« toda to bi bila prazna obljuba, ki bi se ji ne dalo verjeti.

Zato jo zagrenjeno mahne-mo spet po isti vijugavi poti navzdol, do križpotja, kjer se obrnemo tja čez, proti Topli. Počutim se kot raziskovalka neznanih krajev, saj nam na vprašanja o prevoznosti cest in o morebitnih bližnjicah niti trije ljudje niso dali enakih pojasnil. Ko pa smo se ustavili še pri Ledrovci – Jožetu Pucu, po partizansko Milutinu, nam je pokazal zanesljivo pravo cesto, bolj kolovoz, ki nas je kasneje popeljal na nadmorsko višino 1600 metrov, preden smo se spustili v partizansko dolino Tople.

Pri Ledrovci

Pri Ledrovci so popravljali staro in pripravljali vse potrebno za novo hišo. Hlev je že ves nov in hiša bo tudi bolj prostorna, kot je bila stara lesena koroška kajža, v kateri so me sprejeli. Takoj opaziš, da težko rinejo, vendar pa ne tarnajo nad svojo usodo. Mati in dva sinova so v opoldanski pripeki malo počivali v senci. Ko smo povedali, zakaj pravzaprav hodimo (ali se vozimo) po teh skritih koroških koticih, je Milutin ponosno povedal, da je bil že s šestnajstimi (leta 1944) partizan in da skoraj ni bilo dneva, da bi se pri njihovi domačiji ne bili ustavili partizani.

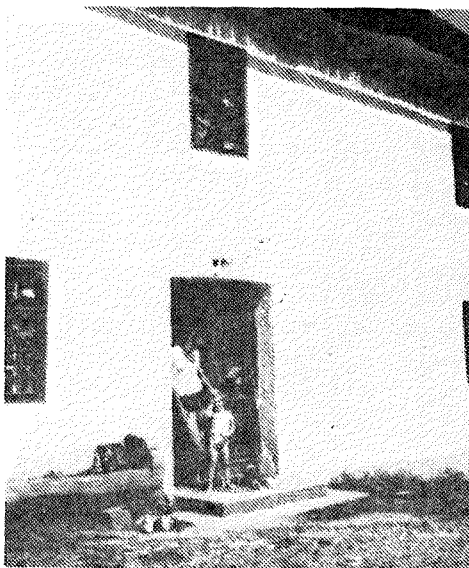
Milutin živi od borčevske pokojnine, kar je odrešilno, ker pri hiši nimajo skoraj nič gozda.

Malo še pobesedujemo o vremenu in o košnji, ki jo je v muhavem vremenu težko spraviti pod streho. Potem zapeljemo po tvegani

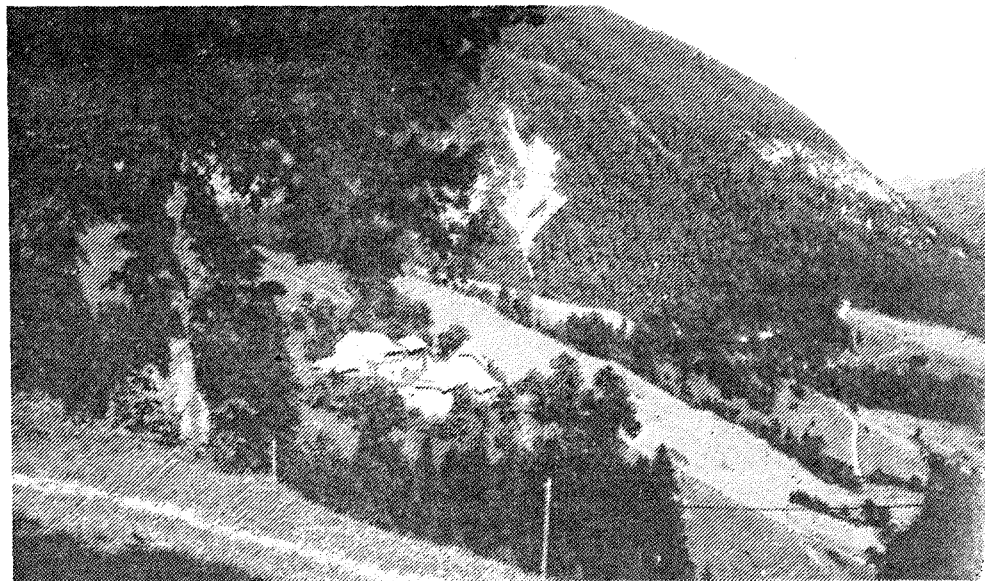
mačijo. In besede dobese-dno »sedejo« v to rajsko dolinico, stisnjeno med visoke gore, kjer so kmetije nanizane tja dol do dna kot v ogrlici. Sosedje so si blizu bolj, kot če bi bili žlahta. To so kraji, kjer je le malo družabne zabave, a si jo zato tem bolj iznajdljivo organizirajo sami.

Pri Končniku si nisem in nisem upala stopiti iz avta, tako hudo je renčal pes čuvaj. Potem me je pa le odrešil domači zet, ki je stopil po gospodarja na travnik nad hišo. In ta hiša je bila menda največja kmečka hiša, kar sem jih videla v tistih dneh na Koroškem. Znotraj je vsa prenovljena, s centralnim ogrevanjem in sodobno, prijetno kuhinjo; nekoč, me je prešinilo, je morala biti mrzla, zlasti pozimi, ko je tod okoli visok, komaj prehodan sneg.

Končnik je krepak petdesetletnik, umirjen in odlo-

Na vratih Končnikove domačije je škatli-ca z žigom kurirske TV poti.

Koderkoli smo hodili, vedno so bile »nad« nami sence Raduhe, Oljševe in Pece.

Med revijami

Vestnik koroških partizanov

Za vsebino zadnje, dvojne številke dvaindvajsetega letnika Vestnika koroških partizanov je dal pred leti pobudo že Pavle Žaucer, ko je tekla beseda o celovitem prikazu in zgodovinski osvetlitvi protifašističnega boja koroških Slovencev. Menil je namreč, da so povezave z avstrijskim protihitlerjevim gibanjem še vse malo osvetljene. Zato ni naključje, da je ta številka Vestnika tudi dvojezična.

Tako o temi kot o pristopih k njej najprej razmišlja predsednica uredniškega odbora **Marjetka Kastelic**, za njo pa še dr. Wolfgang Neugebauer znanstveni vodja Dokumentacijskega arhiva avstrijskega odpora na Dunaju. **Mile Pavlin** piše o Predzgodovini »Partisanengruppe Leoben-Donavitz«, **Franc Burda** je prispeval članek z naslovom Od Donave do Drave in nazaj, **Franz Exenberger** se je polotil pisanja o boju slovenskih partizanov, kakor se je zrcalil v avstrijskem tisku v pregnanstvu, **Boris Butinapa** piše o Avstrijskem bataljonu osvoboditve v sestavi NOV in JLA Jugoslavije ter njegovem prispevku v boju proti nacizmu in za osvoboditev Avstrije.

Vsa tokratna besedila v reviji so prispevki k neposrednemu uresničevanju Žaucerjeve ideje.

čen. Pove, da stoji domačija na 1100 m nadmorske višine, da pa posest sega tudi 2000 m visoko v skalne robove. Živi se pretežno od seče lesa. Imajo kmetijske stroje, kmetijsko znanje in mladino, ki ostaja doma. Že leta je pri hiši telefon. Odkar je cesta, niso več odrezani od sveta. Toda Topelci so si znali pomagati tudi že prej, sicer bi bili že omagali in odšli, kakor so odhajali ljudje ponekod drugod, v sosednjih dolinah.

Končnik nam je pravil, da je bilo za kmete najhujše ne-ke med leti 1964–1965, ko so se morali odločati, kam bo krenilo njihovo gospodarjenje. Ovce so imeli, pa so ovč-jerejo opustili, ker so ugotovili, da se računi ne iztečejo. Za kmečki turizem, so sprevideli, so previsoko, kajti če bi hoteli svojim gostom res postreči, bi morali vzrediti na leto vsaj deset prašičev, za katere pa na takšni višini ne zraste primerna krma. Ostali pa so pri vzreji govedi, čeprav ima Končnik tudi pri tem precej grenkih pripomb na račun kmetijske zadruge.

Pravi, da še zdaj čuti to nenehno nezaupanje v kmeta, ki se kaže pri čisto prepro-stih stvareh. Tako se mora, preden vzredi enega samega bikca, najmanj dvajsetkrat podpisati na najrazličnejše papirje...

Ker pa se časi spreminjajo in z njimi tudi kmetovo strokovno znanje, je popolnoma naravno, da je tudi Končnikova hči končala srednjo kmetijsko šolo, pa tudi gospodar se nenehno izpopolnjuje v znanju. Tako si izmišljajo tudi nova opravila in dela za zimski čas, da bi jim tudi v mrtvi sezoni kak dinar pritekel k hiši.

Toplo so poselili sedanji prebivalci nekako v 13. stoletju in hišna zgodovina ve povedati, da sega Končnikov rod že sedem stoletij nazaj. Vedno so bili neodvisni od drugih; doma so imeli vsa orodja, vse potrebno za pravi-lar, pa drva za zimo, žago...

Med zadnjo vojsko je šlo od hiše devet glav živine pa veliko ovac... Pri hiši sta bila tudi skriti bunker in kurir-

ska postaja. Poleg Končnika so bile Fajmutova, Kordeževa, Burjakova in Florinova kmetija zibeli koroškega partizanstva. V topelski dolini je v zimi 42–43 prezimovala Prva koroška četa, tam je bil sedež OK KPS za Koroško in tudi prva koroška tehnika. Od tod je bila vzpostavljena tudi direktna radijska zveza s štabom Četrte operativne cone ter Glavnim štabom NOV in POS. Prav pri Končniku pa je bil aprila 1944. leta ustanovljen Vzhodnokoroški odred.

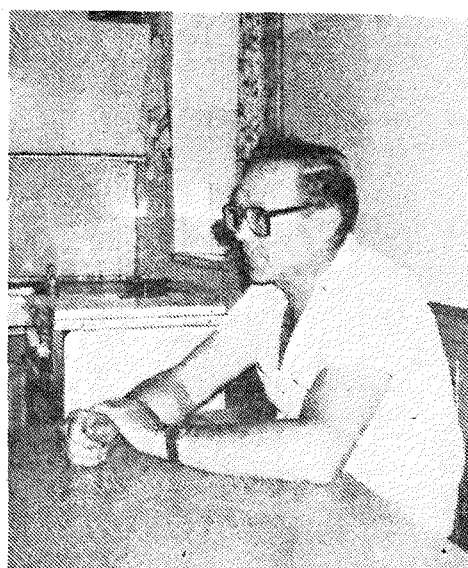
Dandanes, za razliko od komaj nekaj let nazaj, le porredkoma zavije avtomobil v Toplo, kar je, po Končnikovi sodbi, posledica naše ekonomske krize. Za gospodarjenje na večjih visokogorskih kmetijah meni, da je še kolikor toliko upoštevano njihovo delo v posebej težkih pogojih, zato pa je dolinskim še dosti težje.

Kaj počno v gluhih zimskih dneh, ko se delo umiri, kako se povesejijo, smo ga vprašali, vedoč, da tudi mladež, ki raste v teh bregeh, potrebuje kdaj pa kdaj svojo zabavo.

V Topli, je pojasnil Končnik, že tretje leto zapored prirejajo sankaske dirke, ki se jih od vsake hiše udeležuje staro in mlado. Tako se naužijejo svežega zraka, se nasmejijo in nazadnje še povesejijo.

Sicer pa vsega, o čemer sva kramljala, ni mogoče stlačiti v ta ozek prostor. Naj le povem, da je Končnik ugotavljal, da so dandanes predvsem duhovniki tisti, ki si še vzamejo čas za človeka (!). Želi si, da bi bilo ob volitvah na voljo več kandidatov, ki bi jih lahko ljudje zares izbirali. Nazadnje pa ko je tekla beseda o sedanjih, kljub vsemu boljših časih, pa je še pripomnil, da pride vsak kmet, ki se pogospodi, hitro na kant...

B. Ž. J.

Gospodar Končnik pravi: »Vsak kmet, ki se pogospodi, pride kmalu na kant.«

NAGRADNA KRIŽANKA

Nagradni razpis

V križanki boste našli gesla, povezana s tržiško tovarno obutve. Rešitve pošljite do petka, 7. oktobra 1988, na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. V spodnji levi kot kuverte pripišite še PEKO. Tri reševalce čakajo knjižne nagrade iz programa založbe Borec.

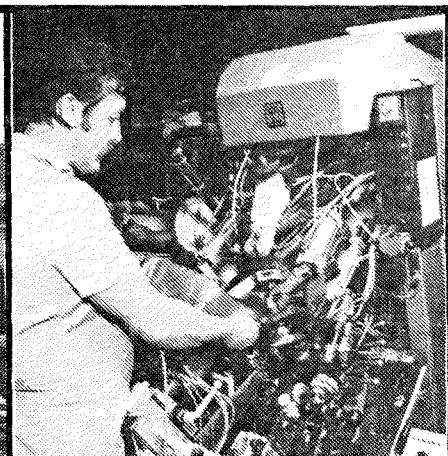
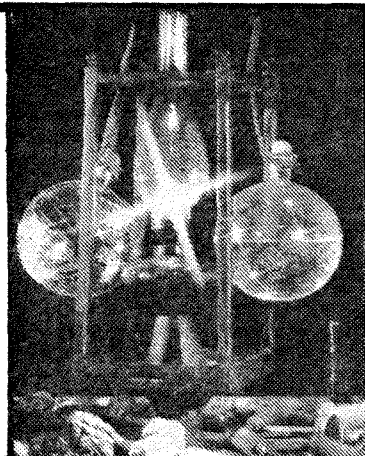
PEKO

NAGRADNI KUPON

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

VENO TAUFER	▽	▽	ZNAMENJE ZA TONE, GLASKA	KOSILO	PREBI- VALEC V BLIŽINI	FRAN DETELA	IGRALKA BEGOVIČ	GLAVNO MESTO ITALIJE	ANGL. PLOŠČIN. MERA (ACRE)	ČARLI NOVAK	▽	▽	LOJZE ROZMAN	PISATELJ FLEMING	DRSALKA ANDREE		SLAVN. PREGLED VOJAŠKIH ENOT	PALEC COLA	ČLOVEK Z RJAVIMI LASMI	PRISTAŠ CENTRA- IZMA
ZRAČNA PLAST NAD STRA- TOSFERO										ORODJE IZ NAJSTAR. KAMENE DOBE						STARO- GRŠKI BASNO- PISEC	SL. ŠAHIST (VASJA) POJAV NA VODI			
DELNO SVOBODEN KMET V FEVD.										ZIDANJE POČELO DADAIZMA										
AM. FILM. IGRALEC (WARREN)						SLIKAR MODI- GLIANI ŽIVOJIN							PREBIV. NAZARIJ TEMPELJ, SVETIŠČE							
TATVINA, KRAJA							LUKA NA SEVERU ČILA	NEKD. ATLET BOSTON						IZOBRAŽ. USTANOVA TELOVAD. ORODJE					VIDA TOMŠIČ ŠAHIST (BORA)	
JAN NERUDA			PREKO- PALNIK	DIAPHO- ZITIV KMETIJ. STROKOV.				MALIK	SOTESKA DONAVE GOMOLJ. ZLATICA								FR. MODNI KREATOR (CHRIS- TIAN)			
EVROP. NOGO- METNA ZVEZA					SESTAV- LJAVEC KRIŽANK										BRISANJE Z RADIRKO	PESNIK SARAJLIČ	VELIKA IN LEPA VEZA			
NEKD. ŠVED. IGR. TENISA (BJÖRN)					VERDIJE- VA OPERA IZBOLJ- ŠEVALEC					JAPON. LUKA REKA V BIHAČU								KLICA		
NEKD. PREBIV. IBERIJ. POLOTOKA						AM. FILM. IGRALEC (JAMES)							POT V SNEGU				TUJE Z. IME	▽		
NAJVEČJI FILIPIN- SKI OTOK						NOVA VRSTA LAVO ČERMELJ							MESTO V GORNJI ŠLEZIJI (POLJSKA)	DELAVSKA ENOTNOST BEŽANJE			KONJSKA KRMA PRITOK FULDE			
ETILNI ALKOHOL, VINSKI CVET							JADRAN- SKI OTOK	DROB- LJENJE ANGL. PISATELJ											CETINJE IZOGIB	
JOŽA VILFAN			VRSTA OBLAKOV VERSKA LOČINA						BELG. MESTO (YPRES) FLISER								SPODNJI DEL POSODE		AVTORICA ESEJEV	MAJHEN PLUG
AVTOR VINKO KORENT	REDŽE- POVA MESTO V BELGIJI					ČRPALKA KRVNEGA OBTOKA ZIDAK				VELIK PES NAVIGAC. NAPRAVA							GORA V ŠVICI LETA- LIŠČE			
PRVI SEK- RETAR ZN (TRYGVE)				IT. FILM KOMIK LOMLJI- VOST					MEHAN. URJENJE OLIVER REED						LEPOTNA ČEBULNICA PTIČ NE- LETALEC					
IZKLJU- ČLITEV APARATA							REKRU- TACIJA											KAJNOV BRAT		
ITAL. M. IME							OCESNE ŠARENICE IRAN. NOM. PLEME						SKAND. DROBIŽ FURNIR					KRILOV IVAN	CHATEAU- BRIANDOV ROMAN	JANA OSOJNIK PONIKVA
TISO- ČINKA KILO- GRAMA					BOLEZEN NA VINU DRŽAVNA BLAGAJNA				SPIRA- LASTI GREBENI NA VIJAKU							GOZDNA ŽIRAFI KRAJ PRI KOČEVJU				MOŠTVO, EKIPA
EDVARD ŽIŽEK			AM. FILM. IGRALKA KOLOIDNA RAZTOPINA				IGRALKA TAYLOR	PESNIK MERMOLJA	DEL. ŽIVAL. TELESA OSEBA IZ BIBLIJE						PIJANOST STARO- JUDOVSKI KRALJ					
		▽				MUSLIMAN- SKI BOG LUTECIJ				JUŽNOAM. TRAVNATA RAVNINA								PISATELJ KOVACIČ		
	ŽENSKI FRIZERSKI SALON									POLITIK ARAFAT								TRAVNIK OB VODI		
	NESEBIČ- NOST									RISBA TONE KROVNIK	OLIKA OBZIR							SKLA- DATELJ HAČA- TURJAN		

Pa se je spet začelo

Prvi september je bil dan, ko je bilo po dveh mesecih na cesti in poteh, ki vodijo v Artiče, polno otrok. Vas je kar oživela. Na križišču so že navsezgodaj usmerjali promet miličniki. Čeprav je bilo rahlo megleno, se je ponujal sončen dan. Kar nekam vznemirjeno smo se zbirali pred šolo. Posebno tisti najmlajši so se še vsi boječi stiskali k svojim mamicam. Zanje je bil letošnji 1. september še posebno pomemben dan. Tako! Zdaj se je že začelo in vemo, da nas je vseh

skupaj 328. Učencev na obeh stopnjah nas je 266, zraven pa moramo prišteti še 62 otrok z vrtca in male šole. Za vse pa bodo v letošnjem letu poskrbeli prosvetni delavci, ki jih je 22, osem tehničnih delavcev in ravnatelj, za katerega je to šolsko leto tudi novo na naši šoli. Upamo, da bomo uspešno prebredli vse težave in da bomo z medsebojnim razumevanjem in pomočjo vesele dočakali konec. **MATEJA JANKOVIČ**, 8. r. nov. krožek, OŠ Artiče

Raziskovalna skupnost nas je nagradila

V preteklem šolskem letu je brežiška Raziskovalna skupnost razpisala natečaj za raziskovalne naloge. Ker smo že pred leti raziskovali na artiškem območju stare knjige in smo bili z odkritim zelo zadovoljni, smo sklenili, da nalogo obnovimo in jo pošljemo, saj je bila v Pionirju odlično ocenjena. Uspeli smo! Raziskovalna skupnost nas je nagradila s 150.000 din. Ker smo do sedaj vse honorarje in denarne nagrade porabili vedno za krožkov potrebe ali potrebe posameznih članov, smo se odločili, da se s to nagrado odpravimo nekam na izlet. Prepričani smo, da nam bo dobro del po pošteno opravljenem delu.

GORAZD BALAS 7. b. nov. krožek, OŠ Artiče

Nasilje in mi

V naši šoli, OŠ LEOPOLDA MAČKA-BORUTA, smo izvedli anketo o nasilju. Anketirali smo dva razreda razredne in dva razreda predmetne stopnje in sicer tretji in četrti razred ter sedmi in osmi razred.

Kaj najraje bereš in zakaj?

Ugotovili smo, da naši anketirani učenci najraje in najpogostejše berejo časopise in revije, pustlovske knjige, znanstveno-fantastične knjige, mladinske romane, pravljice... Strpi jih privlačijo zato, ker so zanimivo ilustrirani. Pustolovske in znanstveno fantastične knjige jih pritegnejo zaradi napete vsebine. Časopise in revije berejo zaradi aktualnosti.

Katere oddaje na TV najbolj pogosto gledaš?

Na prvem mestu so mladinske oddaje (Periskop, Ex libris, Pisma iz TV klobuka, Studio je vaš). Na drugem mestu so nadaljevanke (Vrnitev v Paradiž, Sever in Jug), na tretjem mestu pa poljudnoznanstvene oddaje in mladinski filmi.

Kakšne filme in risanke imaš najraje in zakaj?

Prevladujejo krimanalni filmi in grozljivi filmi, sledijo pa komedije, pustolovski filmi, westerni, akcijski filmi... Gledajo pa najraje zato, ker so napeti, zanimivi, zabavni. Najbolj gledane so klasične risanke (Pink Panther, Tom in Jerry, Biskvitki, Popaj).

Kateri so tvoji priljubljeni junaki?

Najbolj priljubljen filmski junak anketiranih učencev je Orry Main iz filma Sever in Jug. Sledijo mu: Roger Moore, Tom Cruise, Linda Evans. - Učenci se navdušujejo tudi za pevce, kot so Madonna, Michael Jackson, Pierre Cosso, poleg tega pa se navdušujejo za junake zabavnih oddaj: Janez Hočevar-Rifle. - Mladi učenci se zanimajo za športnike M. Nykannen, M. Halland, Miran Tepeš. Mlajši učenci pa zelo radi gledajo risanke in risane filme. Priljubljeni junaki so Pink Panther, Super medo, Smrketa.

Zakaj so ti všeč?

Učencem so filmski igralci všeč zato, ker so pogumni, ker dobro igrajo, ker imajo dobre vloge, ker so lepo oblečeni. Pevci so jim všeč, ker imajo lep glas, ker nastopajo v videospotih in ker so popularni. Junaki risank in risanih filmov so jim všeč, ker so smešni, ker so hudobni in zviti, ker se borijo do konca.

Bi jih rad posnemal?

Večina učencev bi jih rada posnemala, nekateri učenci pa ne, zaradi osebnih razlogov.

Anketa je pokazala, da anketirani učenci naše šole niso nasilni, čeprav radi gledajo filme z napeto vsebino. Pri odgovorih ni bistvenih odstopanj med razredno in predmetno stopnjo. Menimo, da so učenci največ preko filmov na TV seznanjeni z nasiljem in da bi s spremembo programa, s predvajanjem ustrežnejših filmov za mladino prispevali k zmanjšanju nasilja med mladimi. Mislimo, da bi še temu pripomogli tudi strpnost in odnosi med ljudmi.

Anketo so izvedli člani novinarskega krožka OŠ Leopolda Mačka-Boruta Novo Polje

Bolnišnica Krtina

Bila je vojna. Napadli so nas Nemci. Pomagali so jim domači izdajalci. Ljudje so se jim uprli in odšli k partizanom. Borili so se. Veliko je bilo ranjenih in mrtvih. Partizani so skrbeli za svoje ranjence. V skritih kottičkih gozdov so postavljali barake, ki so bile zasilne bolnišnice. Tudi na Jezerskem je bila v skritem kraju v Komatevri partizanska bolnišnica. Zgradili so jo jeseni 1944. V Koma-

tevo takrat še ni peljala cesta in tako je bila bolnišnica v hribih varno skrita.

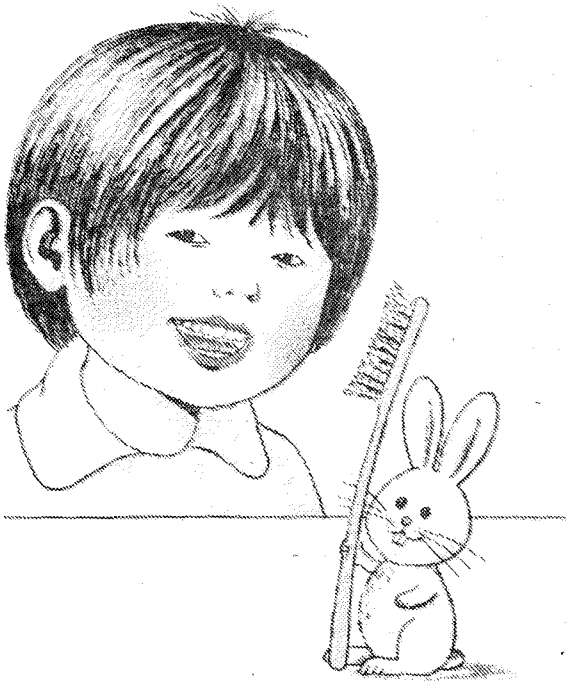
V dolini pa je bila postojanka belogardistov. Ti so se večkrat sprehajali po okolici. Izvohali so bolnišnico. V visokem snegu so se priplazili in napadli ranjence. Vsi ranjenci in bolničarji so se srečno umaknili. V snegu je ostal samo hudo ranjeni Slavko Groselj. Obstreljenega so ga partizani v globokem sne-

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Kaj je z »minuto za zdravje«?

VSAKO JUTRO, VSAK VEČER
IN PO JEDI VENOMER
ČISTI SI ZOBE SKRBNTO
TO SI PIŠI ZA UHO!

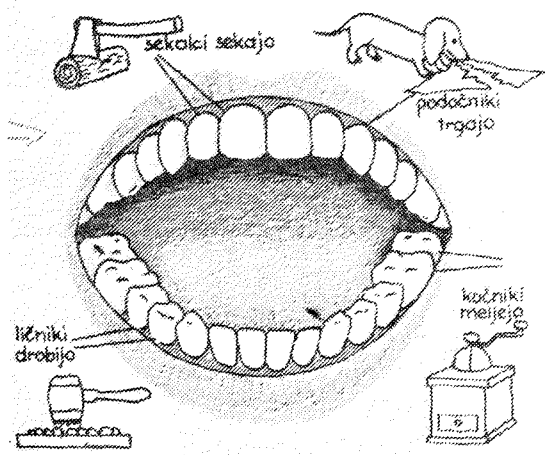

Dragi mladi prijatelji, kaj pa zdravje? Gotovo se še spominjate svojih šolskih problemskih konferenc na pómrad, ko ste zelo zavzeto razpravljali in ugotavljali o skrbi pa tudi zanemarjanju svojega zdravja. Bilo je govora o onesnaževanju okolja, o osebni higieni, prehrani, o nepravilni držbi, o gnilih in zdravih zobeh in še in še. Tudi minuta za zdravje, ki naj bi bila uvod v vsako vašo učno uro, se je motala med vašimi sklepi, oziroma bolj željami, saj je vse odvisno še od tovarišev učiteljev, če bodo to minuto podprli. In ne nazadnje tudi od vas, da je ne boste »zlorabljali«, če lahko tako rečem, na račun učne ure. Sicer pa, pišite nam, kako je s skrbjo za vaše zdravje...

Za danes ostanimo pri zobeh. Ali se držite tistega:

Vsako jutro, vsak večer
in po jedi venomer
čisti si zobe skrbno -
to si piši za uho!

Tako piše na reklamnem letaku organizacije Rdečega križa Slovenije, ki si med drugim prizadeva tudi za zdravje vaših zob. Ni kaj, zobje opravljajo zelo pomembno delo. Prvi so, ki pomagajo predelati hrano, da jo telo lahko izrabi za rast, za delo in za obrambo pred boleznimi. V prvih letih življenja je ta naloga naložena dvajsetim mlečnim zobem, ki pa se kmalu utrudijo in že v prvih letih osnovne šole izpadejo. Počasi, eden za drugim, jih nadomesti 32 stalnih zob, ki so zapisani svoji službi vse življenje. Zato jih je treba skrbno negovati. Po vsaki jedi ostanejo obloženi z ostanki hrane. Nastanejo zobne obloge. In če si ne čistimo zob po vsakem obroku, zlasti pa zvečer in zjutraj, začnejo gniti in razpadati, iz ust pa prav grdo smrdi. Že samo malo načet zob skeli, če jemo kaj vročega, mrzlega, sladkega ali kislega. Če pa je votel, potem seveda boli in te bolečine so lahko zelo hude. Zato naj bo že malo načet zob resno opozorilo, da je treba takoj k zobozdravniku. In ne pozabite: zobje radi delajo, zato jim privoščite trdo hrano, zlasti sadje, zelenjavo in črn kruh!

Pa še nekaj storimo za zdravje, in to naj bo zabavno! Jesenski čas je še čas lovljenja okoli blokov in po gmajni. Izdala vam bom nekaj izštevank, s pomočjo katerih lahko določite tistega, ki lovi. Poslali so nam jih vaši vrstniki iz dopisniškega krožka COŠ Stranice, ki so ob svojem glasu TV-33 izdali posebno brošurico izštevank.

Ti si lepa
ti si slepa,
ti si jopca,
ti si klopcica,
ti pa nisi nič,
naj te čebela pič!

Sem in tja,
sem in tja
vetrček nihlja,
ko pa pride hudi piš,
ti loviš!

Čunga lunga
vidi miš,
hitro skoči
in te počti,
ti loviš!

Maček pod čelado
liže čokolado,
čokolada se stopi,
maček pa na rit zleti.

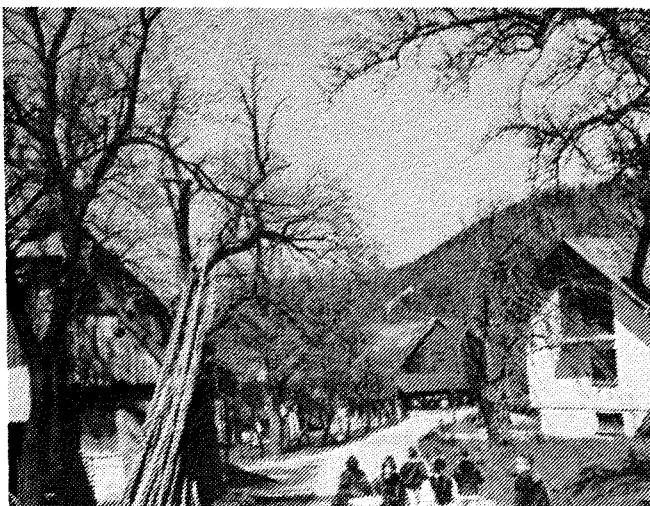
Ekate pekate
cukate me,
fibe, fabe
domine,
ektus pektus
kufer štuc,
fibe fabe
ti si fuč.

Bim, bam
dober dan,
si bolan,
ciciban?
Če pa nisi,
vuh me piši!

Tako; veliko zabave in eno veliko mero zdravja vam želim!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Gornjo vas poznamo že iz vojne. Tam žive kurirji in kurirke. Otroci radi zahajamo med vaščane. V Gornji vasi živijo dobri ljudje, ki nam vedno kaj dajo. Tudi moja stara maja ima v omari vedno kaj pripravljene za nas.

LUCIJA, OŠ Stranice

gu prinesli sem čez gore, s Koroške. Belogardisti so ga brez usmiljenja ubili, zavetje ranjencem pa požgali. Hudo slabo je, če se pobija jo med seboj domači! Bolnišnica Krtina je na

novi postavljena. Danes je spomenik trpljenju naših ljudi.

KRISTINA KARNIČAR, 2. r. OŠ Jezersko

Z našega pesniškega zelnika, z našega pesniš

Fantovske skrbi

Sonce zlato našim fantom
sije, vsak svoj glažek si naliže.
V vrsti vsi so šli na ples
in to - prav zares!
Zakurili so še velik kres,
a dekleta sedla so na les.
Vsi sedijo, vsi molčijo,
se mladosti veselijo.
Vsi razmišljajo o tem,
kar je pač skupnega
ljudem:
enega skrbi dekle,
drugemu je vojska blizu,
tretji je v šoli slab,
četrtemu motor ne gre,
peti sanja že o avtu,
šesti kmalu bo že mož...
Kaj našteval bi skrbi,
vsakega kdaj kaj mori!

ROBI REBERSAK, 6. a
OŠ Artiče

Ko sem sama

Na kaj naj mislim,
ko sem sama?
Kaj naj počnem,
ko sem sama?
Gledam skozi okno,
berem pisma
in sanjam,
kako nekoč življenje
prijetno si ustvarim...
Mislim na prijatelje vesele,
ki so dobri,
kot bi jim v srcu
iskre dobrote tlele.
Na kaj še mislim,
ko sem sama?
Iz tega mislečega molka
predrami me mama
in vse naenkrat se podre
mi pred očmi,
vse,
le moji prijatelji
ostanejo do konca dni!

LIDIJA REČEK, 8. b
OŠ Kerenčičevih
Pesnica

Z našega pesniškega zelnika, z našega pesniš

Spomin na Tekstilno tovarno Prebold

Te pesmi dih grenkobno po hmelju diši

Ko me prime, se lotim številnih knjig. Listam in listam, vse sem že enkrat, dvakrat pregledal, prebral. Ano Karenino sem na primer prebral kar trikrat. Rad imam tudi zbornike, monografije, leksikone. Jezi pa me, kadar ugotovim, da pravzaprav presneto malo znam. Takrat ne berem, takrat se lotim fotografskih posnetkov, slik, razglednic, kupov potipkanih listov...

Oh, Šmatevž na Savinjskem, moj rodni kraj, s treh strani obkrožen z gozdovi! Tam me je mati kot nezakonsko dete v neshoblastno zibel položila. Če bi me danes kdo vprašal: odkod si, fantič, ti doma, ne bi mu mogel odgovoriti...

Zdaj bežijo, zdaj se vračajo spomini. Ni še tako dolgo, ko sem bral povest Janka Kača »Moloh«. Janko Kač – do zdaj najbolj ploden savinjski pisatelj. Njegov dom je bil blizu stanovanja in ordinacije Slavka Šlandra. V Latkovi vasi, v bližini kraja, kjer je junaške smrti umrl prvoborec Jože Turk. Zgodovinski viri trdijo, da je tukaj prespal Napoleon Bonaparte.

Pod prostrano Žvajgo, poraslo z mešanimi gozdovi, je zgodovinski Prebold. Prav na vrhu Žvajge je pokopan borec Savinjske čete Ivan Mrak, ki je padel 15. avgusta 1941, tudi njegova žena je bila prvoborka, po domačinu izdana, mučena, ustreljena.

Z nastankom tekstilne tovarne – ene najstarejših na Balkanu – se je začel oblikovati delavski razred. Menda je bila prva stavka že leta 1911. Tako mi je povedal oče Bukovec, ki je delal v tovarni 52 let. Njegov sin je bil približno mojih let, družina Bukovec pa je bila med vojno izseljena. Oče je izbral nekaj pobčev, med drugimi tu-

di mene, da smo v veliki stavki leta 1936 iz skrivnih koticov fračali žandarje. Rdeči Nemec – pisal se je Nemec, imel je brke kot Stalin, blizu tovarne pa je imel točilnico – nas je za fračanje poplačal z malinovcem.

Se je zgodilo, da je bila v cerkvi maša, »rdeči« Nemec pa je hodil gor in dol po trgu in na ves glas kričal.

– Naj živi Stalin, naj živi komunistična Rusija!

Seveda so ga žandarji, katerih postaja je bila v neposredni bližini cerkve, vrgli v ječo, v Roglov kelder. Tako je bilo!

Nekdaj smo glede žitnega bogastva govorili: Srem, Ba-

nat in Bačka – tri srca junačka! V letih pred drugo vojno pa v južnem predelu Spodnje Savinjske doline: Prebold, Liboje in Zabukovica – tukaj kuje se za delavca pravica!

Prvotna tovarna v Preboldu je obsegala predilnico in tkalnico in je bila nameščena v velikem poslopju, ki je imelo pet nizkih nadstropij. Okoli leta 1933 so dogradili tako imenovani Cosmonos (barvarna, oplemenjevalnica in podobno), prav tem oddelku pa so pravili »kovačnica komunistov«. V vodstvu tovarne je bilo precej Čehov. Kot otrok Čeha Skacjla se tega predobro spominjam. Oče ni in ni dobil pravega dela, nič kolikokrat je stal pred tovarniškimi vrati in klical z drugimi.

– Dajte nam delo, dajte nam kosček vsakdanjega kruha!

Doslej sem sodeloval pri vseh petih izdajah Savinjskega zbornika:

Tudi za šesti zbornik sem oddal nekaj prispevkov. Prvega je uredil pokojni profesor Drago Predan. »... V zborniku, ki zaradi tehničnih težav – žal – prihaja med ljudi z občutno zamudo, opisujejo številni avtorji – Savinječani in gostje – politične, gospodarske, kulturne, zgodovinske in druge probleme, vezane predvsem na Savinjsko dolino, njene ljudi, njeno preteklost in sedanost. Vsem njim in seveda vsem tistim, ki so kakorkoli prispevali ali pomagali, da je pričujoča knjiga lahko doživela objavo – prisrčna hvala...« je napisal v uvodniku 1. julija 1959.

Danes 342 strani obsegajoče knjige – razen v knjižnicah – ni moč dobiti. In prva kitica »Pesem Savinjske doline« Frana Raša:

... Vsa svetla je pesem, ki veter z gora jo šumi in v mehkih valih jo poje srebrna Savinja. Te pesmi dih grenkobno po hmelju diši, ki s toplim zelenjem ljubo dolino pregrinja...«

Ko sem bil na praksi v kosmatilnici pri mojstru Brinarju, sem jo pogosto mahnil čez hodnik v sortirnico – med pridne delavke, žene padlih prvoborcev. Za prvo z desne ne vem. Druga v kotu je žena okrožnega sekretarja Pečnika (za celjsko okrožje). Pred njo Stebernakova, mati strahotno mučenega sina. Ob drugem stebri Šmidova Tončka, ki je morala v taborišče z dojenčico, pri tretjem Novakova Trezi: majhna, s trudom in muko pozidana hišica je bila zatočišče (skrivališče) najpomembnejših slovenskih komunistov; izmed njih živi samo še Lidiya Sentjurs – njen mož je bil med ožjimi sodelavci Slavka Šlandra, leta 1936 predsednik stavkovnega odbora. Ob mizi stoji članica udarne trojke: Marjan Rot-Hermína Zagožen-Ivan Šlander. Hermína živi v Zasavju.

Kot otrok sem se preril v direktorsko pisarno, pokleknil pred vodilnega in ga z dvignjenimi rokami, s solzami v očeh, prosil:

– Gospod, vzemite mojega očeta na delo!

Vzel ga je za nekaj mesecev. Nato sem šel nekakrat prosit direktorja rudnika Zabukovica; omehčalo se mu je srce in oče je dobil stalno zaposlitev.

Prebold je bil – mogoče je še danes – zares napreden kraj. Leta 1932 je bila ustanovljena partijska organizacija. Že 22. junija 1941 je bilo 22 ilegalcev. Ko je gestapo 1. 1942 odkril zaklonišče aktivistov, se je krog aretiranih zelo razširil. Dne 10. avgusta 1944 je tu Šlandrova brigada napadla močno nemško postojanko. Blizu doma Svobode je veličasten spomenik 172 borcem in žrtvam nacizma iz Prebolda in okolice; spomenik je delo kiparja Draga Tršarja.

Vodilni so med delavci iskali sposobne

Takoj po vojni sem se tudi jaz lotil svoje prihodnosti. Najprej sem delal na kmetih, v popoldnevih, dopoldne pa kot starejši mladinec gimnazijo. Na celjski gimnaziji sem bil med najstarejšimi dijaki, ravnatelj, naš oče, je bil profesor Tine Orel. Povsem po naključju sem se srečal z dip. inž. Konjarjem, ki se je vrnil z družino iz izgnanstva; menda je bil takrat direktor tovarne. Zaupal sem mu svojo osnovno težavo, pa me je spodbudil.

– Odloči se za tekstil. Za pol leta pridi na prakso v našo tovarno!

In pri tem je ostalo: postal sem tekstilni praktikant. Spoznal sem delo v vseh oddelkih stare in nove tovarne. Lepo je bilo v starem delu, še lepše v novem. Minister za industrijo je bil takrat preboldski prvoborec Franc

Hribar. Široko razgledan in plemenit človek. Brat Rudi je bil nekaj časa direktor: najprej v Preboldu nato v Sempetru v Savinjski dolini.

Še danes se toplo spominjam vodilnih ljudi v tovarni, ki so iskali med mladimi nadarjene in jih nagovarjali, naj se poleg fizičnega dela učijo in učijo. Teorija in praktično delo – pa ti bo v življenju uspelo. Večina predavateljev takratnih fabriških tečajev je pod rušo, le prvoborec Tone Kotnik-Robida je zdrav in živ; ustvarjalen, da je kaj. 3. septembra 1950 so upravo tovarne prevzeli v svoje roke delavci. Tovarna je danes pravcati tekstilni gigant, tisto pravo samoupravljanje pa je skvarjeno. Tudi jaz sem se iz tekstilca prelevil v povsem nekaj drugega. In vendar so letokraj 3. septembra delavci – okoli 1300 – razobesili transparent: Delu čast in oblast!

Drago Kumer

Ob petinštiridesetletnici vstaje na Krasu

Z nedeljske proslave v Komnu

Ciril Zlobec: Sedanjost ni rezultat NOB

Čeprav smo bili v prejšnjih časih vajeni na Krasu večjih in bolj množičnih proslav ob velikih obletnicah, je nedeljska proslava v prvem jesenskem vzdušju lepo zaokrožila spomin na petinštiridesetletnico vstaje ljudstva s Krasa, na ustanovitve nekaterih tamkajšnjih partizanskih enot in tudi na obletnico zloma fašizma.

Zbrani so bili borci Kosovelove brigade, pa aktivisti OF, borci Prve kraške čete, prvega kraškega bataljona, karavle P13, Tržaške udarne Triestine d'asalto, pa Južno-primorskega odreda, jurišnega bataljona 30. divizije in Vosa OF za Kras.

Slovesnosti so trajale od jutra pa v pozno popoldne, ki se je izteklo v prijetno tovariško srečanje na vaškem balinišču.

Najprej so se zjutraj zbrali kosovelovci, ob štirinajsti uri pa so borci V Marivniku pri Komnu odkrili spominsko obeležje padlim partizanoma Prvega kraškega bataljona Romanu Malalanu in Radu Škrku. Ob odkritju obeležja je zbranim spregovoril Rudi Kodrič-Branko.

Na osrednjem komenskem trgu sta zvečine sivim glavam borcev popoldne spregovorila Ciril Zlobec in predsednik pokrajinskega združenja VZPI-ANFI iz sosednje Italije Federico Vincenti.

»Danes ni več čas velikih

bojev, ko smo dajali na tehtnico življenje in vedeli, da je v drugi skodelici svoboda,« je glasno razmišljal Zlobec in dodal, da je vsem znana cena svobode: milijon in sedemsto tisoč življenj, ob tem pa se je vprašal, kakšna je cena za osmišljenost te Jugoslavije danes. Mogli in morali bi dajati tej družbi več kot to, kar si zaslužimo – z ukrepi zagotovljeni črn kruh. Razmišljal je dalje, da tisti, ki dobro in pridno delajo, ne bi smeli biti danes zaskrbljeni, vendar je vseeno dejstvo, da so danes starši zaskrbljeni za usodo svojih otrok in vnukov. To misel je povezal tudi s stanjem v Jugoslaviji in jugoslovanskem prostoru, za katerega je dejal, da se v zadnjem času bolj malo ukvarja z delom in iskanjem poti k napredku ter dohitevanju drugih. Prepri, nasprotovanja sumničenja in obtoževanja so vse pogostejši, tako na ravni republik kot tudi narodov in federacije.

Vendar pa je Zlobec dodal, da kljub črnim mislim, ki ga

prevevajo in se jih ne more ubraniti, borci ne smejo niti za hip zanihati ali obžalovati svojega partizanstva in udeležbo v NOB, ki ostaja neiz-

Federico Vincenti, predsednik državnega združenja VZPI-ANFI.

podbitno najsvetlejši del sodobne narodove zgodovine, in si tudi ne smejo dovoliti, da se na njihova pleča zvrta vse tisto, kar je danes v naši družbi narobe.

Federico Vincenti pa je, v imenu nekdanjih borcev z one strani meje ter v imenu organizacije Vsedržavnega združenja partizanov Italije, dejal, da je treba ostajati zvest vrednotam, ki so spodbujale in ojačale borce za boj proti sovražniku, hkrati pa je treba danes jasno in glasno zavračati vse poskuse rehabilitacije fašizma, ker spreobračajo zgodovinska dejstva.

Vincenti je tudi dejal, da je nedopustno, da Italijanska vlada še vedno ni poskrbela za uvedbo globalnega zaščitnega zakona za slovensko manjšino v Italiji in dodal, da gre za diskriminacijo, ki mora prenehati in zoper katero se je treba nenehno boriti.

Toliko o uradnem delu srečanja borcev v Komnu. Mimogrede pa smo se srečali

tudi z nekaterimi udeleženci proslave in z njimi spregovorili o tem, kako živijo in kaj počno.

Skromno, a zaskrbljeno

Ano Trojer-Ančko sem v množici za pogovor izbrala predvsem zato, ker je imela na vrhu glave daleč vidno novo triglavko. Sicer pa je najbrž tipična predstavnica borčevske generacije: sivi lasje sicer ne pomenijo tudi starosti in zapečka, govorijo pa sami po sebi o prehojeni življenjski poti. Ančka, partizanska bolničarka, doma

s Trnovega, kjer so bile v domačem zaselku požgane vse hiše, je po vojni dala skozi precej vsega. Tudi sankcijam ibeja se njena družina ni izognila. Vendar je čas ozdravil skrite rane in življenje z mladimi prekril prenekatero bolešč. Zato je raje kot o tistih prvih povojnih letih povedala, kako dobro se imata z možem, ko kljub eni sami pokojnini skromno, složno živita v Ajdovščini, s prijetno zavestjo, da sta otroka pri kruhu, da imata službo, stanovanja in vse najnujnejše, kar je za začetek v življenju potrebno.

Ančka je imela svoje osebne razloge, ko je pred leti izstopila iz zveze komunistov, pravi pa, da ni zato nič manj ZA to Jugoslavijo in za njen boljši razvoj. Zlobčev govor ji je bil všeč, sicer pa je menila, da je lepo, da se stari nekdanji borci srečujejo na proslavah in tako dobijo priložnost, da tudi med seboj izmenjajo misli o sodobnem dogajanju.

»Prav bi bilo, da bi se, »zložili«, da bi imeli Jugoslavijo, za kakršno smo se borili,« je menila, ko smo jo vprašali, kako kaj v njenem okolju odmevajo vse te naše zdrahe in prepri. Menila je, da v Ajdovščini ni zaznati med ljudmi iz različnih krajev Jugoslavije kakršnihkoli nestrpnosti, da živijo složno in da si želijo, da bi bilo tako tudi drugod.

Vselej nazaj – na Kras

Pericova dva smo srečali sredi balinišča, kjer so bile

za tovariško srečanje postavljene veselilne mize. Njuna zgodba je malce posebna. Oče Peric je doživel med vojno marsikaj, saj mu je vojni čas minil v ujetništvih tja od Afrike pa vse do Anglije, kjer je dočakal padec Nemčije. Kraševac on in Kraševka tudi njegova žena sta pač na začetku mislila, da bo njuno življenje za vselej vezano zgolj na domačo vas in kmetijo. Pa se je zgodila nesreča, avtomobil je Pericu zdobil nogo in kmalu je postalo jasno, da bo zanj kmetovanje najbrž odtlej ne le težavno, ampak najbrž kar nemogoče. Premislila sta dobro, prodala vse na Krasu in kupila hišo v bližini Ankaranu, pri morju. Potem je bila pa menda že usoda... da se je nekje v bližini znašel cel tovarnjak odpadlih steklenih šip, ki jih je Peric pripeljal domov in iz tistega je nastala prva topla greda. V njej so domači nasadili kumarice in tako začeli s čisto novo dejavnostjo ter delom za preživetje.

Kasneje so ugotovili, da je za njihove razmere in možnosti z zelenjavo preveč dela, pa so nasadili rože. In kdor danes potuje proti Ankaranu, mu vsakdo lahko pokaže Pericovo vrtnarijo, kjer na leto vzgajajo na tisoče rezanega cvetja: irisov, tulipinov, narcis in vrtnic, ki premnoge najdejo svojo pot v cvetličarne vse do Beograda. Pridni in iznajdljivi ljudje, kajne? Že tretji rod, vnuki jim pomagajo pri delu. Kjer je sloga, je tudi moč!

B. Ž. J.

Ob 45-letnici Šlandrove brigade

Veliko ljudsko zborovanje v Moravčah

Krajevna skupnost Moravče v domžalski občini je bila v nedeljo, 18. septembra, gostitelj velikega ljudskega zborovanja, ki se ga je udeležilo več kot tisoč občanov Kamnika, Domžal in sosednjih občin. Prišli so mladinci, taborniki, pripadniki JLA, nekdanji udeleženci narodnoosvobodilnega boja in predstavniki družbenopolitičnega življenja občin, republike in federacije.

Da je bilo zborovanje prav v Moravčah, ni naključje. Pisni viri o Moravški dolini segajo v 12. stoletje in že leta

1232 se omenja že samostojna župnija Moravče; krajin Moravške doline torej letos praznujejo 750-letnico prve

omembe v listinah. Med starejšimi kraji so tu še Vinje, Vrhpolje, Javorščica, Rudnik, Krašče, Drtija, Gorica pri Drtiji in Dvorje. Valvasor na Moravškem opisuje kmečke upore, med gospodarskimi dejavnostmi pa tovarništvo.

Prebivalci Moravške doline so se skozi stoletja v glavnem preživljali s poljedel-

stvom in živinorejo. Tako dolina daje še sedaj vtis kmečke krajine. Kmetov je seveda manj, kot jih je bilo včasih, več pa je polkmetov, ki se s kmetijstvom ukvarjajo poleg zaposlitve v industriji. Nekdaj so se Moravčani veliko izseljevali. V zadnjih treh desetletjih jih je precej dobilo delo v obratih Mizarstvo, Rašica, Induplati, Elektrovod, nekaj pa v trgovini in obrtni dejavnosti.

Moravška dolina pa je imela svoj delež tudi v narodnoosvobodilni vojni. Ta dolina je ves čas narodnoosvobodilnega boja nudila številnim enotam, forumom in ustano-

vam gostoljubje, njeno prebivalstvo, organizirano v Osvobodilni fronti, pa je z njimi delilo veselja zmag in bolečino okupatorjevih udarcev, s katerimi ni nikdar uspel zlomiti uporniškega in zatreti osvobodilne misli med njim.

Moravška dolina je zlasti spomladi leta 1944 imela široko vlogo v narodnoosvobodilnem gibanju v zahodnih območjih štajerske operativne cone in je bila več mesecev ena njegovih žarišč na nemško okupiranem delu Slovenije. Med NOB so se med prebivalci Moravške doline in borci Kamniškega bataljona, Moravškega oz. Zasavskega bataljona, Kamniško-zasavskega odreda, Šlandrove in Zidanškove brigade ter številnih drugih enot spletle tesne vezi v skupnem boju, danes pa je med njimi živo sporočilo na te prelomne dni slovenske zgodovine.

Zborovanje v Moravčah, ki so se ga udeležili tudi nekdanji borci Zidanškove brigade in Kamniško-zasavskega odreda ter aktivisti kamniškega in litijskega okrožja, je izzvenelo v znamenju 45-letnice ustanovitve Šlandrove

brigade. Zbrane sta pozdravila predsednik sveta krajevne skupnosti Moravče Peter Janežič in domžalski župan Peter Primožič. Slavnostni govornik pa je bil Viktor Avbelj-Rudi, ki je v svojem obširnem govoru orisal delež teh krajev in enot v NOB, dobron del pa je namenil problemom gospodarstva in razmeram na Kosovu.

V kulturnem delu programa pa so nastopili: moravška in mengeška godba na pihala, mešani pevski zbor Tine Kos iz Moravč pod vodstvom Mira Capudra, Folklorna skupina DKD Svoboda Mengeš, Tamburaški orkester KUD Vrhpolje, basist Rok Lap, harmonikar Tomaž Smole in mažoretke. Manjkalo tudi ni pisanih narodnih noš, marsikaterega obiskovalca Moravč pa so prijetno presenetile tudi članice Aktiva kmečkih žena Moravče. V sklopu prireditev ob jubileju je bila tudi razstava Poti Šlandrove brigade in tehnični zbor oborožitve teritorialne obrambe domžalske občine, ki ga je pripravila občinska konferenca Zveze rezervnih vojaških starešin občine Domžale.

Jože Čurin

Ob 45-letnici ustanovitve 13. SNOUB Mirka Bračiča

Bojni uspehi brigade v septembru 1944

V soboto, 24. septembra letos, se bo v Konovem v Titovem Velenju ob 11. uri začela proslava 45-letnice ustanovitve 13. SNOUB Mirka Bračiča s kulturnim sporedom, ki mu bo sledilo tovariško srečanje. To bo pomemben dogodek za borce in prijazne domačine, ki v Šaleški dolini uspešno ohranjajo izročila NOB in revolucije. Še posebej pa radi obujajo spomine na podvig Bračičeve brigade, ki je v noči na 1. maj 1944 v Velenju napadla in uničila močno utrjeno sovražnikovo postojanko ter s tem dosegla velik vojaški, politični in moralni uspeh.

To se je zgodilo komaj dva meseca po strahotni nemški ofenzivi, po kateri so sovražniki na vsa usta razglašali, da so 14. divizijo uničili. Prav ta »uničena« divizija pa jim je tokrat skupaj z Zidanškovo brigado zadala v Šaleški in Mislinjski dolini hude vojaške in politične udarce. Ta prvomajska operacija enot 14. divizije in 4. operativne cone pa je sovražniku hkrati napovedala tudi svoj prehod v ofenzivne boje, kar je seveda bilo mogoče po okrepitvi in ureditvi vseh vojaških enot.

V soboto, 10. septembra letos, so v Šentvidu na velikem ljudskem zborovanju proslavili vsakoletni praznik občine Šmarje pri Jelšah, ki je posvečen spominu na uspešen napad Bračičeve brigade v noči na 11. september 1944 na sovražnikovo postojanko v Kozjem in Polje ob Sotli. Praznovanj v počastitev 45-letnice Bračičeve brigade pa bo še nekaj, saj ima ta znamenita udarna partizanska enota svoj domičil v občini Slovenske Konjice, njena bojna izročila pa vzorno gojijo še po šolah v Framu, Kozjem in drugod ter v Loški dolini, kjer je začela svojo junaško bojno pot.

Najprej se je imenovala Loška

Brigada je bila ustanovljena 23. septembra 1943 na Knežji njivi v Loški dolini z imenom Loška brigada. Oktobra je dobila oznako trinajsta. Po hudih bojih za Kočevje in po padcu komandanta 14. divizije Mirka Bračiča (narodnega heroja), oziroma neposredno pred zna-

menitim pohodom na Štajersko, pa so jo poimenovali po Mirku Bračiču. Ob ustanovitvi je imela tri bataljone in je štela 450 borcev. Oborožena je bila s puškami, dvajsetimi lahкими in desetimi težkimi mitraljezi ter z dvema lahkim minometoma.

V začetku je bila sestava štaba naslednja: Franc Bobnar-Gedžo, komandant, Janez Jezeršek-Sokol, politični komisar, Jože Jerman, namestnik komandanta, Franc Habe, namestnik političnega komisarja, dr. Ivan Kopač-Pavček, sanitetni referent, Tone Korošec, intendant in Franc Kramar, šef obveščevalnega centra (OC).

Po ofenzivi, od 22. marca 1944 so brigado vodili: Franc Bobnar-Gedžo, Ivan Dolničar-Janošič, politični komisar, Vinko Simončič-Gašper (narodni heroj), namestnik komandanta, Gavrilo Ilič-Gašo, namestnik političnega komisarja, Jože Jakič-Dušan, operativni oficir, Herman Slamič-Urh, šef OC, Milan Kravos, sanitetni referent in Franc Vesel, intendant.

Ob osvoboditvi so bili na čelu brigade

Andrej Cetinski-Lev (narodni heroj), komandant (od 25. 4. 45 Milenko Knežević, ki je takrat padel), Stane Kink-Sašo, politični komisar (do 5. 5. 45 Janez Petje-Jovan), Ivan Božič-Jovo, namestnik komandanta (pred njim Viktor Cvelbar-Stane), Leopold Prošek-Bajdukov, namestnik političnega komisarja, Jakob Štefančič, operativni oficir, Savo Vizjak, šef OC in dr. Herbert Zaveršnik, sanitetni referent.

Pred osvoboditvijo 11. ma-

ja 1945 je imela Bračičeva brigada pet bataljonov, specialno in minersko četo ter avtokomando, štela pa je 1635 borcev.

Bračičeva brigada je bila od ustanovitve do osvoboditve v sestavi legendarne 14. udarne divizije z udarnima Tomšičevo in Šerčerjevo brigado (od 8. 4. 1945 sta bili v sestavi 14. udarne divizije tudi Šlandrova in Zidanškova brigada). Tomšičeva, Šerčerjeva in Bračičeva brigada so pomenile udarno pest brigad, ki so zmogle preboj na Štajersko, legendarni pohod v januarju in februarju 1944 in ki so potem bistveno pripomogle k razmahu množične vstaje na Štajerskem in Koroškem ter k porazu številčno veliko močnejših sovražnikovih sil, maja 1945.

Za pomembne vojaške uspehe vse od ustanovitve ji je Glavni štab NOV in PO Slovenije 26. oktobra 1944 podelil častni naziv udarna brigada. Za velike uspehe dosežene od ustanovitve do osvoboditve pa je prejela red zaslug za narod I. stopnje, red bratstva in enotnosti I. stopnje in red partizanske zvezde z zlatim vencem.

Aktivnost brigade v jubilejnem septembru 1944

Nemogoče je ob tej prilžnosti opisovati številne uspešne vojaške in druge akcije Bračičeve brigade. Zato smo se tokrat odločili samo za pregled vojaške dejavnosti v jubilejnem septembru 1944, ko je imela brigada za seboj že enoletno uspešno prehojeno bojno pot. Na tem primeru bomo lahko vsaj približno ugotovili, kako hude napore so morali borci brigad premagovati vsakodnevno v neenakem boju s številčno veliko močnejšimi, bolje oboroženimi in opremljenimi, oskrbovanimi in organiziranimi sovražnikovimi enotami.

1. september 1944 je bil zelo spodbuden. Brigada je iz

okrepitev novih borcev, pridobljenih na Kozjanskem, ustanovila zopet svoj tretji bataljon. To je bilo pri Žusmu. Poveljnik je postal Rudi Bunc, njegov namestnik Franc Krizman, politični komisar pa Jaka Žvan.

Brigada je na ta dan imela v teh bataljonih 549 borcev in starešin.

6. septembra je nastopalo od Frankolovega, Vojnika in Šentjurja proti Bračičevi brigadi, ki je bila na položajih na območjih Dramelj, Zgoranje Slemene več sovražnikovih kolon. Zaradi močnega topniškega ognja in splošnega sovražnikovega pritiska se je morala brigada umakniti na položaje Straža in Svetelka. Padel je en borec, trije so bili ranjeni.

7. septembra je sovražnik stopnjeval z obstreljevanjem s težkim orožjem po partizanskih položajih in vaseh. Prišlo je do spopadov manjših enot. Padel je borec Slavko Nježič. Zaradi sovražnikove premoči se je brigada umaknila k Dobju.

10. septembra se je brigada pripravljala v Toplovem pri Pilštajnu za napad na Kozje in Polje ob Sotli, Šerčerjeva za napad na postojanko v Podčetrtku, vse enote in Kozjanski odred pa so krenile tudi na predvidena zavarovanja navedenih napadov.

Napad na vse tri sovražnikove postojanke se je začel na povelje štaba 14. divizije 10. 9. 44 ob 23. uri.

Bračičeva je dosegla velik uspeh. Po hudih in krvavih napadih je uničila v Kozjem glavno sovražnikovo utrdbo, ki je bila v župnišču.

V njej je bilo okoli 80 vermanov in zagriženih Kočevarjev. Na kolena so jih spravili 11. septembra po 16. uri. To je bil neposredni uspeh 1. čete 1. bataljona in 2. čete 3. bataljona, ki sta napadli. Plen je bil: 30 pušk, 3 mitraljezi, 3 minometi, 3 brzostrelke, čez 6000 nabojev za puške, veliko drugih nabojev, min, bomb, vojaške opreme in drugega.

Sovražnik je imel v postojankah in v spopadih z zasedami okoli 50 mrtvih ter 45 zajetih. Brigada pa je utrpela okoli 10 padlih in okoli 20 ranjenih.

Drugi bataljon, okorepljen z minerskim vodom, ki je tudi junaško napadal postojanko v Kozjem, v kateri so bili orožniki in Kočevarji (okoli 60) ni uspel zlomiti njihovega odpora.

Za uspešno blokado in navidezni napad na sovražnikovo postojanko v Polju ob Sotli pa je štab brigade pohvalil vod 2. čete 1. bataljona. Ta kakor tudi del 2. bataljona sta odbila vse napade Nemcev in ustašev, ki so nastopali oziroma napadali od Bristrice ob Sotli.

Šerčerjeva brigada si je močno prizadevala zavzeti sovražnikovo postojanko v Podčetrtku, vendar ji to ni uspelo.

Ob tem pa je potrebno poudariti, da so Bračičeva, Šerčerjeva in Kozjanski odred uspeli izvršiti dve poglavni nalogi: razbiti osrednjo sovražnikovo postojanko v Kozjem, od koder so 12. septembra 1944 zbežali tudi orožniki in Kočevarji ter že 10. septembra 1944 pritegniti nase precejšnje sovražnikove sile, ki so potem zamudile v Gornjo Savinjsko dolino na pomoč postojankam v Braslovčah, Mozirju, Letušu in Šmartnem ob Paki, ki so jih napadale Zidanškova, Šlandrova in Tomšičeva brigada. Vse te postojanke, razen Braslovč, so 12. septembra padle. Osrednja naloga glavnine napadalnih enot 4. operativne cone je bila torej sijajno izvedena v Gornji Savinjski dolini zahvaljujoč enotam, ki so najprej udarile po sovražniku na Kozjanskem.

14. septembra je brigada krenila v več smeri v sabotažne akcije. Med drugim je minirala tudi vlak pri Štorah.

16. septembra je 1. četa 2. bataljona napadla premovalnik Pečovnik. Večina nemške posadke se je vdala, sedem pa jih je bilo v spopadih pokončanih. Partizani so odpeljali precej različnega plena, povzročili pa so tudi

precejšnjo materialno škodo. S seboj so odpeljali 41 novih borcev, večinoma prostovoljcev.

V noči na 17. september je brigada uničila tovorni vlak (lokomotivo z 20 vagoni) in 400 m železniške proge. Zaplenila je veliko najrazličnejšega blaga. Večino tovarov (sladkor, platno, kolesa, trije tovornjaki, tank in drugo) pa so morali zažgati. V spopadu je padlo 5 nemških vojakov.

V noči na 18. september se je spopadla 1. četa 3. bataljona z nemško zasedo pri Grobelnem.

Naslednjo noč je brigada uničila pri Grobelnem tovorni vlak, zajela 10 sovražnikovih vojakov ter se spopadla tudi pri Sv. Trojici in pri Sv. Miklavžu. Padlo je sedem sovražnikov, dva pa so ujeli.

V noči na 23. september je Bračičeva napadla sovražnikovo postojanko Loka, Breg in Orehovo, minirala oklepna vlaka na progi Radeče-Sevnica ter zajela 9 nemških vojakov. V tej akciji je pridobila nekaj orožja in streliva, predvsem pa je omogočila Kozjanskemu odredu, da je transportiral čez Savo na Dolenjsko večje število novincev. Septembra je Bračičeva brigada že štela po seznamu 774 borcev, prisotnih pa jih je bilo 22. septembra 1944 677.

Okoli 25. septembra je brigada rušila na Kozjanskem mostove in razdirala ceste. 28. septembra je pregnala iz Rakitovca nemško vojsko, ki je plenila žito.

V noči na 30. september je minirala pri Grobelnem železniško progo ter se tu spopadla s sovražnikovo zasedo. V teku dneva so se spopadi nadaljevali na položajih Spodnje in Zgornje Slemene ter na območju vasi Hrastnik. Padlo je pet borcev, ranjenih pa je bilo osem. Sovražnik je imel enako število žrtev, med katerimi je bil tudi nacistični poročnik.

Med padlimi borci so bili Marija (Toth?), Jože Likar, Viktor Hrastnik in Krulc, med ranjenimi pa Rudolf Bunc, Marjan Rojnik, Anton Špes in (Anton?) Romih.

Mirko Fajdiga

Od zasilne bolnišnice do skritih postojank

Po pripovedovanju Franca Lebana piše Ivo Gabrijelčič

(zadnje nadaljevanje)

Ančka

Kot ekonom Očkove postojanke sem bil odgovoren za prevzemanje in porazdelitev živeža po dnevnih obrokih. Tako sem tudi evidentiral prejeto in rabljeno blago, povezan pa sem bil s sanitetnim ekonomatom bolnišnice. Zaradi konspiracije smo ga imenovali Nanos, nastanjen pa je bil zunaj bolnišnice v gozdarski hiši v Mrzli rupi. Intendantje ekonomata so blago nabavljali po osvobojenem ozemlju in na območju sovražnikovih postojank. Največ blaga pa nam je dobavljali korpusni sanitetni ekonomat, ki je imel svojo nabavno mrežo razporedeno na širšem območju Primorske in Gorenjske, — živila so za našo bolnišnico prihajala predvsem iz Vipavske doline.

Decembra 1944 so Nemci v Vipavski dolini ustanovili več novih postojank. Vedno pogostejše so začeli vdirati tudi na območje skrite bolnišnice, januarja 1945, pa so se v Vipavski dolini nastanili tudi četniki. Tako je bila preskrba z vipavskim blagom zelo otežena, mi pa smo postali veliko bolj odvisni od intendantov ekonomata bolnišnice. Ti so nam v tem kritičnem času priskrbeli nekaj živeža iz Grgarja, kjer je bila nastanjena sovražnikova postojanka in kmetje niso bile tako izčrpane kot na osvobojenem ozemlju. Nekaj živeža in živine so pripeljali tudi iz Banjske planote, Seniškega brega, Kanalskega in Tolminkskega loma in okolice Idrije ob Bači. Hrano so nam nekajkrat odstopile tudi operativne enote, ki so ga zaplenile sovražniku ali pa rekvirirale v sovražnikovih postojankah. Spominjam se, kako nam je bataljon Gradnikove brigade odstopil nekaj živeža za bolnišnico. Bilo je pozimi ko smo v snežnem meteu odrinili z našo mulo Ančko proti Predmeji, kjer je bil bataljon nastanjen. Na ledeni stezi v Kozjih stenah je muli zdrsnilo in se je kot jež zakotalila v globino. V pričanju, da se je Ančka ubila in da jo lahko pridemo iskat še samo kot meso za prehrano, smo se prebili skozi metež na Predmejo. Tu nas je čakalo veliko blaga, ki so nam ga odstopili. Bilo ga je več, kot smo ga bili sposobni v nahbrtnikih odnesti, zato smo zaprosili za njihovo mulo. Komandant bataljona nam jo je odstopil, vendar je

zahteval, da jim jo pustimo na Omeunkarjevi domačiji v Mrzli rupi. Ko smo se po napornih ledenih stezah vrnili, smo presenečeni v hlevu Omeunkarjeve domačije zagledali našo Ančko, ki se je kdo ve kako sama rešila iz globine in se vrnila živa domov.

Hrana iz petroleja

Korpusni sanitetni ekonomat nam je v stiski vedno pomagal in skrbel za blago. Nekega dne so na ekonomatu bolnišnice prejeli obvestilo, naj dvignejo v skladišču korpusnega sanitetnega ekonomata v Cerknem 400 kg živeža in 20-litrsko pletenko petroleja, za potrebe naše bolnišnice. V Cerkno se je odpravil naš intendant in prevzel blago. Tu so mu za prevoz do Oblakovega vrha dali partizanski tovornjak za prenos blaga po neprevoznici cesti, ki gre iz Oblakovega vrha na Vojsko, pa so mu oddelili kakih 15 nosačev, borcev delavskega bataljona Novgrad. Ko so blago razložili na domačiji, imenovani Krpcija, na Vojskem, smo ugotovili, da blago močno zaudarja po petroleju. Zato je komisar bolnišnice Ivan Sedej zahteval od odgovornega intendanta in ostalih nosačev pojasnilo. Ugotovili so da ni šlo za nobeno sabotažo, temveč da je pletenko s petrolejem po nesreči razbil eden izmed nosačev, ko se je nerodno povzpental na tovornjak. Čeprav vojna ne pozna usmiljenja in so se za manjše stvari izrecale stroge in tudi najstrožje kazni, se je ta zadeva srečno končala. Kmalu zatem je namreč nastalo vprašanje, kam s pokvarjeno hrano. Ker se nihče iz drugih postojank ni hotel prevzeti, sem se pozanimal, ali je petrolej zelo škodljiv za človeški organizem. Ko sem se seznanil, da v majhnih dozah ne škoduje zdravju, sem s svojimi borci spravil vso količino blaga v Očkovo postojanko. Bilo je več vreč fižola, nekaj pšenice še največ pa krompirja. Kmalu po tem dogodku se je začela sovražnikova ofenziva in nabava živeža po terenu je nastala še težja. Ko je zmanjkalo drugega blaga, sem kuharju Guglielmu Devalenteju naročil naj začne uporabljati tudi tisto blago, ki zaudarja po petroleju. Ker je kuhar vedel za težave s preskrbo živeža, kljub petrolejevemu smradu pripravil obed.

Ranjenci so tako hrano začeli odklanjati. Nekateri so

celo posumili, da jih hočemo zastrupiti in da je v bolnišnici nastalo nekaj, kar diši po sabotaži. Borci osebja smo jih s težavo prepričevali, da ni sabotaže in da je hrana po nesreči bila polita s petrolejem, ki pa ne škoduje zdravju. Nekateri so nam verjeli, drugi pa ne. Mnogi izmed njih so začeli pisati o tej zadevi v svoje operativne enote in ko sem to opazil, sem naročil kurirju, da mi je vsa pisma izročil in so romale v peč. Eno pismo sem spregledal in čez nekaj dni se je že pojavil pripadnik korpusnega sanitetnega ekonomata in preveril stanje prehrane v naši postojanki. Zaloga je bila skoraj vsa izčrpana, zato ni nič oporekal in se je vrnil.

Zadnja sovražnikova ofenziva

Pred prodorom sovražnikove ofenzive v kraje okrog naše bolnišnice so zavezniška letala odvrгла na Vojskarski planoti nekaj orožja, hrane in obleke. Odvrгла so tudi precej blaga za zavezniško misijo, dodeljeno 9. korpusu. Spominjam se, da je bilo vse blago, poslano misiji, označeno z rdečo krpico. Blago, ki je prispelo za zavezniško misijo, so odgovorni spravili do našega ekonomata v Mrzlo rupo. Ker sem se tedaj po naključju mudil na ekonomatu, sem opazil, da se nekateri tovariši ubadajo s problemom, kam pred prihodom sovražnika skriti toliko blaga. Svetoval sem jim, da bi odstopili nekaj blaga za bolnišnico, drugo pa bi moja skupina odnesla in skrila v bolj varen kraj. Odgovorni se za moj nasvet niso zmenili in so sklenili skriti celotno količino blaga v neposredno bližino. Kraj so si izbrali ob zidu spodnje zgradbe pri gozdni hiši. Ko so blago postavili ob zid, so ga pokrili z drvini in ga zasuli s plastjo snega. Ta dan je uprava bolnišnice poslala na ekonomat skupino dvanajstih ranjencev, ki so jih borci ekonomata spravili na varno, visoko v skalovje Govcev. Na prve Nemce v tej zadnji sovražnikovi ofenzivi sva z Jožetom Ivančičem nalletela že ob prihodu prve kolone v Mrzlo rupo.

Ne da bi kaj slutila, sva se odpravila iskat blago na ekonomat. Najprej sva korakala kar po cesti, nato sva nadaljevala pot po gozdu visoko nad cesto. Bilo je slabo vreme in gosta megla. Na srečo sva na robu gozda pravočasno zagledala nemško zasedo.

Previdno sva se umaknila nazaj. Ko se je dvignila megla, sva zagledala večje število sovražnikovih vojakov, ki so se nastanjali na Omeunkarjevi domačiji. Pozneje sem zvedel, da so se Nemci nastanili tudi v gozdarski hiši na sedežu našega ekonomata. Tu se je ena njihovih mul nastavila okrog hiše in ko je stopila na plast snega ob zidu spodnje hiše, se ji je vdrlo. S tem je odkrila skrivališče zavezniških dobrot za misijo pri korpusu. Lačni ranjenci in borci ekonomata so iz Govcev žalostno opazovali presenečene Nemce, kako se veselijo in gostijo z okusnimi ameriškimi konzervami.

O prihodu Nemcev v Mrzlo rupo sva ob vrnitvi v postojanko poročala vojaškemu vodji Jožetu Frelihu, ki je takoj sprožil varnostne ukrepe in obvestil upravo bolnišnice. Še isti dan je vse na okoli pokalo. Naslednji dan so naši izvidniki opazili, da se je sovražnik že pomaknil tudi v smer bolnišnice. Položaje je zavzel ob cesti Mrzla rupa — Hudo polje in ko se je spopadale s partizanskimi enotami. Boji so trajali več kot teden dni. Nimalokrat so se nam iz enega ali drugega kraja Nemci približali v neposredno bližino. Neka sovražnikova formacija, ki je zavzela položaje pri Gnezdi, je z mitraljezi spustila v našo smer nekaj rafalov z dum-dum naboji. To streljanje je med ranjenci povzročilo veliko panike. Vsi prestrašeni, da jih je sovražnik odkril, so zapustili bunker in se s težavo zatekli globlje v gozd. Ko smo jih dohiteli, smo jih s težavo najprej spravili v gosto smrečje in nato nazaj v bunker. Čez nekaj dni, ko je streljanje malo ponehalo, nas je obiskal komisar bolnišnice Ivan Sedej in se pozanimal, kakšne varnostne ukrepe smo podvzeli in kakšen je pri nas položaj. Izvidniki so mu poročali,

da Nemcev mrgoli vsepovsod in da preiskujejo vsako sumljivo točko ter da se je sovražnikova patrulja pojavila kakih dvajset metrov proč od naše postojanke.

Pojavili so se razhajkanci

Ko se je položaj malo pomiril in je bilo slišati streljanje samo od daleč, se je komisar prepričal, da ne obstaja več nevarnost, da bi nas odkrili. Pograbil je svojo puško mavzerico in se napotil na ogled. Ko je previdno, ne puščajoč nobenih sledi za seboj, prispel do vode, se je postavil ob neko veliko skalo in začel ogledovat okolico. Ko je zrl v nasprotni hrib, je nad seboj zaslišal nemško govorico. Na skalo se je vgnezdila nemška zaseda in mu tako preprečila umik. Pritajil se je v plitvo vdolbino ob vznožju skale. Iz zagate se je rešil šele pozno zvečer, ko se je zaseda vrnila v svojo enoto. Zaradi tolikšne odsotnosti komisarja sem postal vznemirjen in ga nestrpno čakal. Ko se je vrnil, sem podzvestno dvignil puško, jo uperil vanj in strogo vprašal: »Kje si se toliko časa zadržal?« Ko mi je v zadregi razložil, kaj se mu je pripetilo, sem povsili puško in se umiril.

Spopadi okrog nas še niso bili končani, ko se v našo postojanko zatekla skupina šestih razhajkanih partizanov iz Gradnikove brigade. Med temi razhajkanci je bil tudi moj sovašcan Jože Kuštrin, doma iz Grčne pri Kromborku. Povedal mi je, da so obiskali barake, da bi našli hrano. Bili so res videti sestrani, zato sem jim svetoval, naj se nekam skrijejo in počakajo do mraka. Opozoril sem jih tudi, da so naokrog še Nemci, ki preiskujejo vsak sumljivi kraj in da jim bom ob mraku prinesel hrano.

Popravek

V članku o nekdanjih političnih zapornicah in njihovem srečanju je bila v zadnji številki pomotoma namesto vasi Željne na Kočevskem omenjena vas Mozelj. Nonet pevk, ki smo jih omenjali, je doma iz Željne.

Partizanska lakota

Po vojni sem velikokrat slišal, kako so ljudje rekli »lačen kot partizan«, »partizanska lakota« in uši pa so sploh bile pojem.

Mnogi partizani so bili v resnici lačni, veliko so se gibali na svežem zraku, hrana pa je bila pomanjkljiva ali pa je sploh ni bilo. Mladi fantje pa so sploh potrebovali vedno več hrane, kot so jo lahko dobili. Navadno se niso pritoževali, v spominu pa mi je kljub temu ostal mlad partizan.

Ime mu je bilo menda Drago, doma pa je bil nekje iz Vipavske doline. Bila sva skupaj v II. bataljonu Istrskega bataljona, star pa je bil približno šestnajst let.

V začetku leta 1944 smo ta-

borili v vaseh okoli Slavnika, na bojne patrulje pa smo hodili v Istro, Mali Kras. Prav radi pa smo odšli v okolico Trsta. Drago se je v patrulje vedno ponujal, pa mi ni niti na misel prišlo, zakaj. Šele kasneje sem ugotovil, da je bil med nami on največji »žicar« za hrano; najraje je nastopal sam, za hrano pa je spraševal povsod. Tega mu seveda nisem zameril, v spominu pa mi je ostal, ko smo čez dan taborili v nekih vinogradih med Trstom in Mačkovičami. Vaška dekleta so nam pripravila pravo »pašta šuto«. Tedaj nas je bilo v patrulji kakšnih dvajset, hrane pa je bilo za vse dovolj. Tudi po dvakrat so si nekateri vzeli, saj je bila za nas takšna

»pašta šuta« najboljša jed, posebno, če je bilo v njej kaj mesnatega.

Ostal sem na straži, moji soborci pa so odšli na podstrešje samotne hiše počivat, nekateri tudi dremat. Ostal pa je Drago, še vedno se je motal okoli kotla. Rekel sem mu, naj kotel nese med borce, morda bi kateri še kaj pojedel. Drago je bil takoj za to. Po kakšnih dveh urah pa je primahal s praznim kotlom. Povej, Drago, kdo je bil še lačen, da je še jedel, sem ga vprašal. Drago pa kot iz topa: »Nihče ni hotel več jesti, pa sem sam pojedel!«

Kako je vse to zmogel, še danes ne vem. Nič čudnega pa, če so nas poznali po lakoti!

Milan Cirk

Krka TOZD Zdravilišča, Zdravilišče Strunjan

Zdravilišče Strunjan

Hotel Svoboda
66320 Portorož — Portorose, Jugoslavija
Tel. (066) 75-881

Višje invalidnine vojaških invalidov in civilnih invalidov vojne

Z odredbo predsednika Zveznega komiteja za vprašanje borcev in vojaških invalidov, objavljeno v Uradnem listu SFRJ, št. 54/88 so se zvišali mesečni denarni zneski osebne invalidnine vojaških invalidov, družinske invalidnine in povečane družinske invalidnine, dodatka za postrežbo in tujo pomoč ter ortopedskega dodatka glede na porast povprečnega mesečnega osebne dohodka v SFRJ v prvih šestih mesecih letošnjega leta v primerjavi z letom 1987 za 89,2%. Novi zneski navedenih denarnih prejemkov veljajo od 1. januarja 1988, izplačani pa bodo v novi višini za mesec oktober skupaj z razliko za prvih šest mesecev, konec meseca septembra. Ti zneski so od sedaj veljavnih zneskov denarnih prejemkov višji za 8,86 odstotka.

Glede na zvišanje invalidskih prejemkov po predpisih o vojaških invalidih so se (za enak odstotek) zvišali tudi invalidski prejemki civilnih invalidov vojne, in sicer osebna in družinska invalidnina in dohodek za postrežbo in tujo pomoč.

Prejemki vojaških invalidov:	
1. osebna invalidnina skupina	
skupina	din
I.	500.296
II.	362.564
III.	274.312
IV.	202.569
V.	144.235
VI.	89.403
VII.	60.485
VIII.	29.167
IX.	21.764
X.	14.708
2. družinska invalidnina in povečana družinska invalidnina:	
- za enega uživalca družinske invalidnine (drugi odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	
- za enega uživalca družinske invalidnine, ki to pravico uveljavlja kot družinski član padlega borca (tretji odstavek 36. člena zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	
	32.569
	65.138

- povečana družinska invalidnina (39. člen zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev)	173.703
3. dodatek za postrežbo in tujo pomoč:	
za prvo stopnjo	428.903
za drugo stopnjo	329.946
za tretjo stopnjo	230.987
4. ortopedski dodatek:	
za pravo stopnjo	144.735
za drugo stopnjo	110.464
za tretjo stopnjo	71.143
za četrto stopnjo	34.421

Prejemki civilnih invalidov vojne:

1. civilna invalidnina skupina		žrtve fašističnega nasilja	
skupina	din	din	din
I.	250.148	312.685	
II.	181.282	226.602	
III.	137.156	171.445	
IV.	101.284	126.605	
V.	72.117	90.146	
VI.	44.701	55.876	
2. civilna invalidnina družinskih članov (za enega družinskega člana)			
po invalidu skupine		po invalidu - žrtvi fašističnega nasilja	
	din	din	din
I.	175.104	218.879	
II.	126.897	158.621	
III.	96.009	120.011	
IV.	70.899	88.623	
V.	50.482	63.102	
VI.	31.291	39.113	
3. dodatek za postrežbo in tujo pomoč:			
za prvo stopnjo		364.568	
za drugo stopnjo		280.454	
za žrtve fašističnega nasilja, ki obdrži 15-odstotno povečanje dodatka v skladu z določili 52. člena zakona o civilnih invalidih vojne		322.522	

Dragi naročniki!

Lahko si mislite, kako mučno se počutimo ob zapisovanju teh vrstic. Zavedamo se namreč, da boste o nas samodejno porekli: »Lepa reč, taki so, kot vsi drugi.« Mi pa vas vseeno prosimo za razmislek.

V prvih tednih letošnjega leta, ko smo skovali vsebinski in finančni načrt letnika, so nam takratne še tako zlovesče napovedi o inflaciji, ki nenehno dviguje cene vsemu tu pri nas, velevale naslednji izračun: stroški priprave natisa in pošiljanje vsakega posameznega izvoda, smo rekli, bodo znašali v seštevku 500 dinarjev, se pravi 50 starih tisočakov. Vas, naročnike, smo »obremenili« s polovičnim, petdeset-odstotnim prispevkom k tako predvidenim stroškom, saj smo vam v okviru celoletne naročnine v skupnem znesku 13.000 din vsako posamezno številko oziroma izvod zaračunali po 250 din, pač v želji, da bi bil časopis za vas dejansko karseda poceni, najcenejši med vsemi. Za pokritje razlike so poskrbele dotacije, ki jih temu časopisu namenjata Proračun Slovenije ter Skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja Slovenije.

Nagle in nenadejano visoke podražitve vsega, tudi časopisnega papirja, tiskarskih stroškov, poštne in drugega, kar moramo plačevati, če želimo izhajati, pa so stroške za vsak posamezni izvod tega časnika že zdaj dvignile krepko nad pričakovano in načrtovano vsoto: na 710 (namesto na 5000) dinarjev, do konca leta pa pojdejo celo v bližino 1000 din za vsak izvod.

Vsi časniki in revije so se medtem podražili, ker drugače v teh okoliščinah tudi ni mogoče.

Mi smo se misli na podražitev otepali, v upanju, da nam bodo pri kritju zvišanih stroškov pomagali plačniki dotacij. Vas, naročnikov, s tem nismo želeli obremenjevati.

A moramo, žal, ugrizniti tudi v to kislo jabolko.

Dotacija sicer bo nekoliko zvišana in tudi sami bomo varčevali, kar je najbolj mogoče. A kaj pomaga, ko se papir in tiskarna neprenehoma visoka dražita, mi pa na to nikakor ne moremo vplivati, prav tako pa tudi ne na poštino, ko se je pred nekaj tedni zvišala kar za 400 odstotkov in zdaj iz tedna v teden požira po 350 starih milijonov: za vsakega izmed vas, ki prejmete TV-15 po pošti, plačamo po 160 dinarjev. In zato nam ne preostane drugega, kot da vas prosimo za razumevanje in za poravnavo dodatnega prispevka k naročnini za leto 1988 v višini 3000 dinarjev, kar nam bo pomagalo skleniti letošnje leto brez izgube. Celotno namreč ne smemo in ne moremo priti, saj ni nikogar, ki bi nam jo pokrili. Če bi se izkazalo, da nam je denarja za plačilo tiskarskih in drugih računov zmanjkalo, bi morali sami sebi nemudoma zaukazati: »Stoj!« in bi tiskanje zaustavili.

Prepričani smo, da nam česa takega ne boste dovolili.

Prosim vas, da z razumevanjem sprejmete naša pojasnila v skupni denarni tiski in se položnicam za doplačilo, ki vam jih bomo poslali, v najkrajšem možnem času odzovete.

Še vedno ostajamo najcenejši časopis (dnevnik, kot veste, stanejo 1000 din, tedniki po 2000 in več, TV-15 pa vas vsakokrat, ko izide, še vedno stane manj kot 500 din.)

Želimo si, da bi ostali prijatelji.

Vnaprej hvala, uredništvo

Breza – za sladkorne

Imam zvišano količino sladkorja v krvi, pa si pomagam s čajem iz brezovega listja. Brezove liste naberev vsako pomlad, ko breza cvete. Listje sušim v senci.

Vsako jutro na tešče popijem po eno skodelico brezovega čaja. V lonček s četrto litra vode nasujem zdrobljenega brezovega listja, ko voda zavre. Čaj pustim le malo časa vreti, potem pa ga odstavim in pustim pokritega stati toliko časa, da se ohladi do mlačnega. Čaj pijem nekaj dni, potem pa neham. Ko začutim, da se mi sladkor zopet »dviga«, (ko me začne žejati in srbeti po telesu) s pitjem čaja zopet začnem, pa ga pijem nekaj dni, da se mi stanje zopet izboljša. Seveda ne pijem alkohola, ne jem svinjine, hrano pa le malo zabelim z oljem ali z maslom.

Adolf Ankon

Vabila

V soboto, 24. septembra:

Srečanje nekdanjih internirancev koncentracijskih taborišč in »ukradenih otrok«

pripravljata občinski odbor ZZB NOV Mozirje in koordinacijski odbor nekdanjih internirancev celjske regije v soboto, 24. 9. 1988 ob 10. uri v Savinjskem gaju v Mozirju. V priprave so vključeni tudi interniranci Zaslavja. Prav tako dobrodošli so interniranci iz vseh krajev Slovenije! Na sporedu bo kulturni program s pevskim nastopom in vedrim recitalom.

Zbor borcev Bračičeve brigade

Srečanje v počastitev 45. obletnice ustanovitve brigade bo v soboto, 24. septembra 1988 ob 11. uri v dvorani Krajevnega skupnosti Konovo v Titovem Velenju. Kulturni program bodo izvedli pevski zbor in kulturniki Konovega.

Borci se bomo zbirali med 10. in 11. uro pred dvorano.

Po končanem programu bo tovariško srečanje borcev in krajanov.

Odbor ne bo organiziral posebnih prevozov, saj so zveze z rednimi avtobusi ugodne, bo pa poskrbel za prevoz od avtobusne postaje v Titovem Velenju do kraja srečanja.

Vabimo vse borce, da se srečanja udeležijo v čimvečjem številu.

Odbor skupnosti borcev Bračičeve brigade

Tovariško srečanje bork in borcev Ljubljanske brigade

Srečanje ob 45. obletnici ustanovitve X. SNOUB Ljubljanske bo v soboto, 24. septembra 1988 ob 11. uri v Domu JLA v Ljubljani, Trg OF 13 (pri kolodvoru).

Odbor skupnosti borcev 10. SNOUB Ljubljanske

45. obletnica boja na Turjaku

Odbor skupnosti borcev Prešernove vabi borce, posebej pripadnike Prešernove brigade ter krajanje in mladino, da se udeležijo proslave 45. obletnice boja na Turjaku v soboto, 24. septembra 1988 ob 10. uri pred združenim domom na Turjaku. O dogajanju ob kapitulaciji Italije bo govoril tedanji komandant brigade generalpolkovnik Dušan Švara-Dule.

Prevozi: lastni ali z rednim avtobusom Ljubljana-Kočevje z odhodi, ob 7.15, 8.15, 9.15 uri z avtobusne postaje. Prešernovci, ne pozabite si pripeti odlikovanj in spominskih medalj Prešernove brigade.

Skupnost borcev Prešernove brigade

V spomin padlim Benečanom

Zveza združenj borcev NOV Tolmin bo skupno s pokrajinskim odborom ANPI Videm 24. septembra 1988 ob 10. uri odkrila v kraju Oborča, občine Prepotto v Italiji spominsko ploščo borcem NOV, ki so padli v tem delu Slovenske Benečije.

Vabimo občane in borce, da se udeležijo tega slavnostnega odkritja.

V nedeljo, 25. septembra

Srečanje partizanskih novinarjev

Aktiv partizanskih novinarjev pri Društvu novinarjev Slovenije obvešča svoje člane, da bo srečanje partizanskih novinarjev v nedeljo, 25. septembra 1988 ob 11. uri na Vojškem. Srečanje bo v počastitev 45. obletnice

začetka izhajanja Partizanskega dnevnika in v okviru praznovanja idrijskega občinskega praznika.

Vabljeni vsi partizanski novinarji in tiskarji!

Tovariško srečanje borcev in aktivistov gorjanskega območja

Odbor Skupnosti borcev Gorjanskega bataljona vabi borce in aktiviste gorjanskega območja na tovariško srečanje 25. septembra 1988 ob 11. uri na Velikih Vodenicah, ko bo slovesno odprta asfaltirana cesta Kostanjevica-Grad-Vodenice-Veliki Ban.

Jubilejno srečanje ob 45. obletnici ustanovitve 1. bataljona VOS

Odbor skupnosti borcev 1. bataljona VOS OF vabi vse borke in borce 1. bataljona VOS OF in borce domicilnih enot SO Grosuplje, da se udeležijo jubilejnega srečanja ob 45. obletnici ustanovitve bataljona, ki bo v nedeljo, 25. 9. 1988 ob 10. uri v Zagradcu.

Slavnostni govornik bo republiški sekretar za notranje zadeve

V kulturnem programu sodelujejo: godba milice, pevski zbor, recitatorji in druge kulturne skupine.

Po kulturnem programu bo tovariško srečanje.

Odbor skupnosti

Obvestila

Odbor skupnosti borcev 31. divizije NOV vabi borke in borce enot in služb štaba divizije in druge borce divizije na proslavo ob 45. obletnici ustanovitve divizije, ki bo ob prazniku občine Idrija in 45. obletnici ustanovitve Vojkove brigade ter začetka delovanja bolnice »Franje« in »Pavle« v nedeljo, 2. oktobra 1988 ob 11. uri v Cerknem.

★ ★ ★

Ob 45-letnici ustanovitve Vojkove brigade in prazniku občine Idrija vabimo vse borce brigade in enot XXXI. divizije ter osebje in ranjence partizanske bolnišnice »Franja« in »Pavla«, da se udeležijo proslave in srečanja, ki bo v Cerknem v nedeljo, 2. oktobra 1988. Domicilni odbor Vojkove brigade in XXX. divizije

★ ★ ★

Krajevna organizacija ZZB NOV Križe pri Trziču vabi na praznovanje krajevnega praznika štirih krajevnih skupnosti: Križe, Pristava, Sebenje in Senično.

V soboto, 1. oktobra, bo slavnostna seja vseh štirih krajevnih skupnosti v šoli Kokrškega odreda v Križah (ob 18. uri). V nedeljo, 2. oktobra, bo ob 11. uri spominska svečanost v vasi Gozd, s kulturnim programom in tovariškim srečanjem, kamor vabimo borce Kokrške in Gorenjskega odreda ter ostalih enot in člane ZB, mladine, krajanje in občane.

Vabilo prešernovcem

Pododbor skupnosti borcev Prešernove brigade Ljubljanskega območja vabi svoje člane na tovariško srečanja vsako drugo sredo ob 17. uri v Domu JLA v Ljubljani.

Za odbor PB

naš
tv-15 TOVARIS

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani.
Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780.
V uredništvu smo: glavni urednik – ZVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŽEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-ilektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik-oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva – MARA OKORN.
Uprava in naročniški oddelki: Ljubljana, Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049, P. P. 598.
Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKA, MILAN FILIPIČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVIČNIK.
TV-15 izhaja kot tednik. Cena izvoda: 500 din. Letna naročnina za 1988 (52 številke): 19.000 din. Naročnina za II. polletje: 12.000 din.
Tisk in korektura: ČGP Delo, Ljubljana.
TV-15 je opreščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).